

Rapport
Projektbeställare: Kommunfullmäktige
Projektledare: Jenny Karlsson

Datum: 2022-06-09
Version: 1.2

Hållbarhetsramverk

Innehåll

1.	Inledning	6
1.1	Om Agenda 2030.....	7
1.2	Glokala Sverige.....	8
1.3	Kommunens rådighet för att uppnå Agenda 2030-målen.....	9
2.	Om projektet Hållbarhetsramverk	17
Projektets organisation	17	
Bakgrund	17	
Projektets genomförande.....	19	
3.	Omvärldsanalys.....	22
3.1	Sveriges status för uppfyllande av Agenda 2030	23
3.2	Metoder för kommunernas arbete med Agenda 2030	28
3.3	StoNO-kommunernas arbete med Agenda 2030	36
4.	Kartläggning av kommunens styrdokument	41
Antal styrdokument per kategori.....	44	
Antal styrdokument per hållbarhetsdimension	45	
5.	Nulägesbeskrivningar.....	50
5.1	Läsanvisning.....	51

5.2	Mål 1. Ingen fattigdom	53
5.3	Mål 2. Ingen hunger	57
5.4	Mål 3. God hälsa och välbefinnande	61
5.5	Mål 4. God utbildning.....	66
5.6	Mål 5. Jämställdhet.....	72
5.7	Mål 6. Rent vatten och sanitet.....	76
5.8	Mål 7. Hållbar energi för alla	79
5.9	Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt.....	83
5.10	Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	88
5.11	Mål 10. Minskad ojämlikhet	94
5.12	Mål 11. Hållbara städer och samhällen	98
5.13	Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion	104
5.14	Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna	109
5.15	Mål 14. Hav och marina resurser	113
5.16	Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald	116
5.17	Mål 16. Fredliga och inkluderande samhällen	119
5.18	Mål 17. Genomförande och globalt partnerskap.....	124
6.	Nulägesanalys	130

6.1	Österåkers integrering av Agenda 2030 utifrån SKR:s metod	130
6.2	Inriktningens målens koppling till Agenda 2030.....	132
6.2.1	Inriktningens målen och Agenda 2030.....	134
7.	Samlade slutsatser	137
7.1	Projektets måluppfyllelse	148
8.	Bilagor	151

Avsnitt 1.
- Inledning

I. Inledning

Behovet av att utveckla den kommunala verksamheten för att möta de stora komplexa samhällsutmaningarna, demografiska förändringar och invånarnas förväntningar är stort under de kommande åren. I spåren av pandemin har det blivit allt mer tydligt att det holistiska synsätt som präglar Agenda 2030 är mycket användbart. Ingen fråga handlar enbart om ekonomi, sociala aspekter eller miljö; perspektiven hör ihop.

Agenda 2030 har blivit den mest vedertagna handlingsplanen för att ta sig an omställningen till en hållbar utveckling. Kommunerna har en central roll i genomförandet av de globala målen. Genomförandet av 65 %¹ av delmålen i Agenda 2030 är direkt eller indirekt beroende av vad som sker på lokal och regional nivå. Det är frivilligt för kommuner att arbeta specifikt med Agenda 2030, men samtidigt är kommunernas lagreglerade grunduppdrag inom sektorer som utbildning, socialtjänster och fysisk planering kopplat till agendans innehåll. Att Sveriges kommuner tar sig an och implementerar Agenda 2030 visar sig bland annat i det höga deltagandet i Glokala Sverige, FN:s nätverk för kommuners och regioners arbete med Agenda 2030.

Det är först när kommunen tolkar de globala målen utifrån de egna lokala förutsättningarna geografiskt och inom kommunverksamheten, som målen blir relevanta för Österåker. Genom detta hållbarhetsramverk har en första nulägesbeskrivning över kommunens nuläge, styrkor och utmaningar för hållbarhetsmålen i Agenda 2030 tagits fram.

Hållbarhetsramverket är Österåkers grund för att ta sig an Agenda 2030 på ett systematiskt, ändamålsenligt och genomgripande sätt. Det ska vara ett vägledande underlag och bör ligga till grund för att samordna det fortsatta hållbarhetsarbetet inom kommunkoncernen.

¹ OECD. *A Territorial Approach to the Sustainable Development Goals: Synthesis Report*. 2021.

1.1 Om Agenda 2030

År 2015 beslutade FN om Agenda 2030 för hållbar utveckling, med 17 stycken globala mål och 169 delmål. De globala målen är den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit. Målen innefattar att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen. Agenda 2030 har blivit den mest vedertagna beskrivningen av vad som behöver åstadkommas för att nå en hållbar utveckling.

Tre viktiga principer i arbetet med att genomföra agendan är att:

- Agendan är universell - det innebär att den vänder sig till alla världens länder, och alla länder har ett gemensamt ansvar för genomförandet
- Målen är integrerade och odelbara - framgång krävs inom alla områden för att målen ska kunna uppnås
- Ingen ska lämnas utanför - genomförandet av agendan måste ske med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar

1.2 Lokala Sverige

Lokala Sverige är ett utbildnings- och kommunikationsprojekt drivet av Svenska FN-förbundet och SKR (Sveriges kommuner och Regioner), med syfte att stärka kunskapen och engagemanget för Agenda 2030 i kommuner och regioner. Österåker gick med i projektet år 2019. Att gå med i Lokala Sverige innebär att skriva på att ambitionen att arbeta med Agenda 2030 är förankrad i organisationen. Men ska också utse en tjänsteperson (hållbarhetsstrateg) och en politiker (vice kommunordförande) som kontaktperson, aktivt dela med sig av erfarenheter och utvärdering av projektet.

Alla kommuner som deltar i projektet får en halvdags utbildning och workshop, tillgång till webinarium, nyhetsbrev, plattform för nätverkande och erfarenhetsutbyte samt årlig nationell konferens. Det finns också öppet stödmaterial med metoder, verktyg och tips som underlättar arbete och implementering av Agenda 2030, anpassat till kommuner. Österåker genomförde en halvdags utbildning och workshop om Agenda 2030 med ledande tjänstepersoner och politiker i oktober 2019. Medarbetare inspirerades samtidigt att genomföra en digital utbildning om Agenda 2030, framtagen av Lokala Sverige. Kommunen tog även fram en serie med filmer där medarbetare och kommunalrådet berättar om exempel på hur verksamheter bidrar till Agenda 2030-målen.

1.3 Kommunens rådighet för att uppnå Agenda 2030-målen

Kommunens verksamhet har stor inverkan på invånarnas liv. Kommuner ansvarar bland annat för social omsorg inklusive äldreomsorg, förskola, grund- och gymnasieskola, samhällsplanering, miljö- och hälsoskydd, avfallshantering, vatten och avlopp, räddningstjänst, krisberedskap och civilt försvar, bostäder, energi samt bibliotek, fritid, kultur och näringslivsutveckling. Kommunens roll som serviceaktör, demokratiaktör och samhällsbyggare innebär ett stort utrymme att bidra till genomförandet av Agenda 2030. Österåkers kommun är också kommunens största arbetsgivare.

Samtidigt kan ingen aktör ensam lösa utmaningarna. Samverkan har definierats som en förutsättning för måluppfyllelse av alla de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Kommunen har en central roll för att samverka och sammanföra de aktörer som kan bidra till den omställning som behövs, inte minst i frågor där kommunen saknar direkt rådighet att påverka.

I de fall där den direkta rådigheten är låg har kommunen istället en indirekt rådighet eftersom kommunen kan verka som möjliggörare på olika sätt. Detta kan exempelvis ske genom att ta initiativ till nätverk, innovativa utvecklingsprojekt och annan typ av samarbete och samverkan. Kommunen kan även verka som kunskapsspridare. Detta genom att bedriva olika kunskapshöjande insatser och att inspirera genom att sprida goda exempel och sätta ambitiösa mål.

Mål 1. Ingen fattigdom

Kommunen har goda möjligheter att bidra till måluppfyllelse på lokal nivå. Rådighetens omfattning påverkas och begränsas av initiativ från statlig nivå, såväl inom individ- och familjeomsorgen som inom arbetsmarknadsområdet. Arbetsmarknadspolitikerna är primärt ett nationellt ansvar men även kommunen genomför insatser, ofta i samverkan med Arbetsförmedlingen. Kommunen har rådighet över fördelningen av vissa ekonomiska resurser såsom ekonomiskt bistånd, föreningsbidrag samt bidrag till bostadsanpassning. Vuxenutbildningen och kravställning i samband med upphandling bidrar också till viss rådighet på området.

Mål 2. Ingen hunger

Kommunen har rådighet över den mat som dagligen serveras i offentlig verksamhet, främst skolor, både kopplat till näringsinnehåll och matens miljöpåverkan. Genom skolan kan kommunen inte bara påverka vad och hur barnen äter utan också deras kunskaper om hälsosam mat och en hälsosam livsstil. Lantbrukens förutsättningar beror till stor del på omvärldsfaktorer såsom marknadspriser, bidrag och lagstiftning men kommunen har påverkan genom samhällsplaneringen och kunskap om näringslivet.

Mål 3. God hälsa och välbefinnande

Kommuner har planmonopol och ansvarar för verksamheter som förskola, skola, socialtjänst, äldreomsorg och kommunal vård. Därmed bedöms rådigheten och möjligheten att påverka måluppfyllelse på lokal nivå vara relativt stor. Genom kommunens ansvar för trafikplanering och underhåll av vägar kan kommunen till viss del påverka trafiksäkerhet, luftkvaliteten och buller. Samverkan är en förutsättning för måluppfyllelse, bland annat när det gäller delmålen om smittspridning och tillgång till hälso- och sjukvård.

Mål 4. God utbildning

Kommunen är huvudman för kommunala förskolor, skolor och gymnasium. Skolan styrs till hög grad av skollagen och tillhörande lagstiftning och läroplaner. Kommunen fördelar medel via skolpeng, men styrs till viss del av lagstiftning kring exempelvis grundbelopp. Högskoleutbildningen ligger utanför kommunens rådighet, men avklarad gymnasieutbildning är en avgörande förutsättning för att få tillgång till högre studier. Kommunernas aktivitetsansvar omfattar ungdomar som inte har påbörjat eller som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning. Kommunen har även viss rådighet över arbetsmarknadsfrågor och vuxenutbildning.

Mål 5. Jämställdhet

Det finns stark lagstiftning mot diskriminering i arbetslivet och kommunen har genom sina grunduppdrag samt som arbetsgivare stor rådighet att verka för ökad jämställdhet. Det kommunala grunduppdraget innebär att tillhandahålla offentlig service, vilket underlättar kvinnors delaktighet på arbetsmarknaden och bidrar till en jämnare fördelning av obetalt omsorg- och hushållsarbete. Via den fysiska samhällsplaneringen har kommunen rådighet att skapa likvärdiga förutsättningar, för ett fungerande vardagsliv och rörlighet oavsett kön. Som arbetsgivare kan kommunen motverka diskriminering och löneskillnader för medarbetarna. Kommunen har även möjlighet att påverka genom upphandling, information och kompetenshöjning. Ett annat verktyg är att se till att de ekonomiska bidragen fördelas på ett jämställt sätt.

Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla

Genom kommunalt ansvar för att leverera dricksvatten och rena avloppsvatten så har kommunen stor rådighet över delar av det här målet. Österåker har flera avloppsreningsverk, och äger via Roslagsvatten hela distributionsnätet (ledningarna och pumpar) för VA-nätet. Kommunen har liten rådighet över dricksvattenkvalitet hos fastigheter med egen brunn utanför det allmänna va-området och det kommunala dricksvattnet fås från Mälaren via Norrvattens vattenverk Görvålnverket. Kommunen har låg rådighet över att skydda Mälaren från utsläpp. Rådigheten för att skydda och återställa vattenrelaterade ekosystem är låg, särskilt för kustvatten och andra gemensamma vatten, och beroende av att både statliga och privata aktörer agerar.

Mål 7. Hållbar energi för alla

Rådigheten är relativt låg då kommunen varken äger det lokala elnätet eller fjärrvärmeanläggningen. Energiområdet är starkt beroende av EU:s styrning. Elnäten är sammanbyggda vilket innebär att Österåker påverkas av energimarknaden utanför såväl kommunens som Sveriges gränser. Fjärrvärmenätet är dock ett lokalt system. Kommunen har rådighet över de offentliga lokaler och hyresbostäder som ägs via det kommunala fastighetsbolaget Armada. Rådigheten över användningen av energi inom transportsektorn är komplicerad och här har kommunen låg rådighet, men indirekt rådighet genom samhällsplanering och trafikplanering. Kommunen har full rådighet över den egna fordonsflottan och de egna transportererna, samt rådighet gällande upphandling av entreprenader.

Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Kommunen har som arbetsgivare stor rådighet över anständiga arbetsvillkor för medarbetare och i övrigt finns möjlighet till påverkan vid upphandling. När det gäller att öka sysselsättningen för utsatta grupper är rådigheten relativt stor genom ansvar för vuxenutbildning, arbetsmarknadsinsatser (i samverkan med Arbetsförmedlingen) och det kommunala aktivitetsansvaret för ungdomar som varken arbetar eller studerar. Över näringslivets utveckling är rådigheten lägre och kommunen kan främst påverka som möjliggörande, t.ex. genom att skapa goda förutsättningar för företagande och innovation. Genom samverkan med andra Roslagskommuner finns goda möjligheter att påverka besöksnäringen i hållbar riktning.

Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Kommunen har ansvar för en del infrastruktur för transporter men är också starkt beroende av de regionala och nationella satsningarna på området för att få ett fungerande system. Kommunen har låg rådighet över industrins och näringslivets omställning till hållbara produktionsätt men kan på olika sätt påverka, i huvudsak i rollen som inköpare av varor och tjänster. Genom samverkansprojekt kan kommunen främja innovation och forskning.

Mål 10. Minskad ojämlikhet

Att motverka diskriminering ligger i de kommunala verksamheternas uppdrag och de har också stor möjlighet att kompensera för ojämlika livsvillkor exempelvis genom att ge förutsättningar för en likvärdig skola. Kommunen har stor rådighet över diskriminering och osakliga löneskillnader utifrån ett arbetsgivarperspektiv, samt kan påverka den privata sektorn genom upphandling. En ansvarsfull migration är primärt ett nationellt ansvar, men kommunen har ansvar för genomförandet av de kommunala insatserna i flykting-mottagandet. Kommunen har stor rådighet över att förbättra möjligheten för invånare att delta i politiska och offentliga beslut på lokal nivå.

Mål 11. Hållbara städer och samhällen

Kommunen har förhållandevis stor rådighet över flera av delmålen genom det kommunala planmonopolet, bostadsförsörjningsansvaret samt förvaltning av allmän platsmark såsom parker. Kommunen ansvarar också för lokal trafikplanering. Det finns stort beroende av den nationella och regionala nivån när det gäller transporter och infrastruktur samt regional planering. Inom det sociala området arbetar kommunen med förebyggande insatser, stöd och påverkansåtgärder, bland annat i samverkan med den idéburna sektorn och föreningslivet. Kommunen äger flera kulturminnesmärkta byggnader och har därmed ett kulturarv att förvalta.

Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Kommunen ansvarar för insamling och behandling av hushållens avfall, men har låg rådighet över avfallsmängder. För att få en genomgripande effekt på samhällsnivå, den privata konsumtionen och näringslivets produktion, så är kommunen beroende av nationellt och internationellt agerande. Kommunens verksamheter har rådighet över sin egen konsumtion, och är en stor konsument av varor och tjänster, såsom entreprenader, byggmaterial, konstgräsplaner och livsmedel. Kommunal verksamhet ger upphov till avfall och matsvinn.

Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna

Kommunens rådighet över de klimatpåverkande utsläppen är totalt sett låg. Kommunen har rådighet över de egna utsläppen på en rad områden som egna transporter och fordon, byggnation och energianvändning för egna byggnader, entreprenader, avfallshantering samt inköp. Som samhällsplanerare är rådigheten indirekt och kommunen kan på olika sätt påverka invånarnas möjlighet att resa hållbart, använda marken och de gemensamma offentliga resurserna effektivt. Vad gäller klimatanpassning är kommunens rådighet större, även om det är ett komplicerat område med många ansvariga aktörer. Lokal klimatanpassning måste ske i ett regionalt och nationellt perspektiv och utifrån gemensamma nationella målsättningar som ännu inte finns.

Mål 14. Hav och marina resurser

Det kommunala planmonopolet ger stor rådighet kring kustnära utveckling och exploatering. Kommunen kan påverka lokala utsläpp av näringsämnen och gifter genom arbetet med avloppsrening, genom tillsyn och kontroll av farliga verksamheter samt att ställa krav på hur den egna verksamheten bedrivs och i vissa fall på andra verksamheter genom upphandling. Kommunen har låg rådighet över att lokalt skydda områden som kustnära grunda vatten och att restaurera kustnära ekosystem. Mycket måste också ske på nationell och internationell nivå till exempel gällande fiske och maritimt skräp. Kommunen kan vara en god förebild samt har möjlighet att påverka invånare och besökare.

Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald

Kommunens planmonopol innebär att kommunen har rådighet över hur nya områden planeras och bibehåller naturvärden. Kommunen har även rådighet som markägare och förvaltare av allmän platsmark. Dessutom har kommunen stort ansvar för egen konsumtion och inköp, som ger upphov till resursförbrukning som i sin tur påverkar ekosystem och biologisk mångfald. Indirekt kan kommunens sprida kunskap om exempelvis hållbart skogsbruk, möjligheter att söka bidrag för miljöförbättrande åtgärder och så vidare.

Mål 16. Fredliga och inkluderande samhällen

På lokal nivå har kommunen rådighet över att skapa delaktighet och inflytande för såväl medarbetare som invånare och säkerställa transparenta institutioner och god informationstillgång. Kommunens trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete och ansvaret inom områden som skola, kultur och fritid ger möjligheter att påverka och förebygga våld och övergrepp i olika former. Kommunen har överenskommelser med polis och andra myndigheter för att gemensamt öka tryggheten och minska brottsligheten. Nationella institutioners agerande och även den globala utvecklingen, gällande till exempel terrorism, påverkar dock i hög grad.

Mål 17. Genomförande och globalt partnerskap

I samverkan, samarbete och partnerskap, har ingen part full rådighet men kommunens rådighet i de relevanta delmålen bedöms som god utifrån hur de uttrycks.

Avsnitt 2.

- Om projektet Hållbarhetsramverk

2. Om projektet Hållbarhetsramverk

Projektets organisation

Projektet har drivits av projektledare och vice projektledare med stöd av projektgruppen. Projektgruppen har bidragit med sin kompetens, tagit fram material och deltagit på projektmöten och beslut kring projektets innehåll, arbetsmetoder och slutsatser. Projektgruppen bestod av:

- Jenny Karlsson, hållbarhetsstrateg (projektledare)
- Oscar Alexandersson, hållbarhetsstrateg (vice projektledare)
- Ann Hallner, kvalitetsstrateg
- Markus Andersson, miljöplanerare
- Martin Andersson, framtidsaccelerator
- Krister Sernbo, strategisk planeringschef
- Lottie Skarstedt, utvecklingsledare
- Linn Sandegård, strategisk verksamhetsutvecklare

Samhällsbyggnadsförvaltningens styrgrupp har varit operativ styrgrupp, vars roll har varit att godkänna projektplanen och ta del av och godkänna de delleranser och slutsatser som tagits fram. Politisk styrgrupp har varit Planarbetsutskottet.

Bakgrund

Beslutet att ta fram ett hållbarhetsramverk togs 27 januari 2020 av Kommunfullmäktige (Dnr. KS 2019/0081). Begreppet hållbarhetsramverk kommer ifrån att projektets huvudsakliga syfte var att kartlägga vilka beslutade ambitionsnivåer och mål för hållbarhet som redan finns i Österåkers styrdokument. Kartläggningen skulle också visa hur de kommunala styrdokumenterna kopplar till de globala målen i Agenda 2030.

Det övergripande syftet med hållbarhetsramverket var att:

- Ge en överblick av antagna mål och riktlinjer
- Ge en överblick av befintliga styrdokument
- Kartlägga målkonflikter
- Kartlägga möjliga synergier mellan olika mål och ge förutsättningar att samordna hållbarhetsarbetet
- Underlätta uppdateringar av mål och styrdokument
- Underlätta målstyrning, uppföljning och kvalitet

Eftersom omvärldsanalysen visade vikten av att beskriva kommunens nuläge gentemot Agenda 2030 har hållbarhetsramverket, förutom kartläggning av styrdokument, även innefattat en nulägesbeskrivning av kommunens status mot Agenda 2030. Den syftar till att ge en första överblick över kommunens förutsättningar inom det geografiska området och inom kommunkoncernen. Kartläggningen av nuläget kan ses som en grundförutsättning och ett första steg i att implementera Agenda 2030 i kommunens verksamhet. Underlaget kan även användas som ett kommunikations- och diskussionsunderlag för vidare arbete och för att fördjupa beskrivningen.

Projektets genomförande

Den första projektplanen togs fram och godkändes i april 2020. Därefter fortgick arbetet med hållbarhetsramverket under hela 2020. Det vill säga att kartlägga kommunens styrdokument, omvärldsspana och dra slutsatser. Med projektgruppen diskuterades det hur Agenda 2030 och hållbarhetsramverket ska relatera till befintlig styrning och styrdokument i kommunen, framförallt relaterat till Miljö- och klimatprogram 2030, Översiktsplan – Österåkers 2040, samt kommunens mål- och resultatstyrning.

Två workshops om Agenda 2030 och Österåkers kommun hölls hösten 2020:

- *Kommunstyrelsen* Okt 2020
- *Chefer från förvaltningar och bolag* Nov 2020

Syftet med de workshops som genomfördes var att främja en gemensam bild av vad hållbarhet ska vara för Österåkers kommun och att öka kunskapen om hur de globala målen i Agenda 2030 kopplar till kommunens verksamhet.

Övningar som deltagarna på workshopen fick göra inkluderade att koppla inriktningsmålen till Agenda 2030-mål, diskutera kommunens styrkor och utmaningar och möjligheter samt prioritera Agenda 2030-mål för Österåkers kommun.

Projektet pausades jan-okt 2021 under framtagandet av Miljö- och klimatprogram 2030.

- *Interngranskning feb - april 2022 (nulägesbeskrivningar, inkl. styrkor, utmaningar och förslag på åtgärder)*

Följande arbetsmoment har ingått i processen för framtagandet av hållbarhetsramverket:

➤ Intern dialog:

Workshops (utbildning och gruppövningar) med politik och tjänstepersoner med fokus på Agenda 2030, löpande dialog med nyckelpersoner, samt synpunkter på nulägesbeskrivningar via intern remiss.

➤ Övergripande omvärldsanalys:

Överblick av det nationella genomförandet av Agenda 2030, andra kommuners styrning och arbetsmetoder, samt slutsatser från vetenskapliga rapporter och analyser kring strategier och metoder för att arbeta med Agenda 2030.

➤ Koppling mellan inriktningsmål och Agenda 2030:

Kartläggning av hur de kommunala inriktningsmålen kopplar och bidrar till uppfyllandet av de globala målen.

➤ Kartläggning av kommunala styrdokument:

Överblick av de antagna kommunala styrdokumenterna. Kartläggningen visar hur styrdokumenterna kopplar till de globala målen och ringar in redan antagna ambitionsnivåer. För att underlätta en överblick har dokumenten taggats så att de kan sorteras på metadata såsom datum, dokument-typ, område och kategori, koppling till hållbarhetsdimension m.m. Kartläggningen har också lett till slutsatser och förslag på hur rutiner och sökbarhet kring styrdokument kan utvecklas för att underlätta uppdatering och målstyrning.

➤ Nulägesbeskrivningar:

Beskrivning av hur kommunkoncernen arbetar i förhållande till respektive globalt mål, samt status i Österåkers kommun som geografiskt område. Beskrivningarna innefattar förslag på nyckeltal, presenterar målkonflikter och synergier mellan målen, samt utmaningar och exempel på åtgärder.

➤ Analys och slutsatser

Slutsatser för hur kommunen kan arbeta vidare med att förstärka hållbarhetsarbetet och uppfyllandet av Agenda 2030, samt analys av projektets måluppfyllnad.

Avsnitt 3.

- Omvärldsanalys

3. Omvärldsanalys

Syfte

Syftet med omvärldsanalysen är att:

- skapa en uppfattning om nationell status för genomförandet av Agenda 2030
- skapa ytterligare förståelse för hur genomförandet av Agenda 2030 bör angripas på såväl nationell som lokal nivå
- få insikt i hur andra kommuner arbetar med Agenda 2030, med fokus på StoNO-kommunerna
- redogöra för vilka arbetsstöd, metoder och lärdomar det finns kring att integrera och implementera Agenda 2030 i kommunal verksamhet

"Hållbar utveckling måste vara en del av kärnan i all verksamhet och inte ett projekt."

- Agenda 2030-delegationen

3.1 Sveriges status för uppfyllande av Agenda 2030

År 2021 rankades Sverige, tillsammans med Danmark och Finland, som de länder i världen som hade bäst förutsättningar att nå de globala målen i Agenda 2030.²

Sverige har kommit särskilt långt i genomförandet av mål:

1. Ingen fattigdom

5. Jämställdhet

7. Hållbar energi för alla

9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

De mål som Sverige har störst utmaningar att uppnå är mål:

2. Ingen hunger

12. Hållbar konsumtion och produktion

13. Bekämpa klimatförändringarna

14. Hav och marina resurser

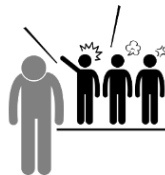
15. Ekosystem och biologisk mångfald

² SDG Index. *Sustainable Development Report 2021: The Decade of Action for the Sustainable Development Goals*. 2021.

De övergripande utmaningarna för Sverige kan enligt SCB summeras i tre punkter:³

- Den ekonomiska och sociala ojämlikheten minskar inte.
- Flera nationella miljömål inklusive klimatmålen uppnås inte.
- Våld och kränkningar minskar inte och mobbing ökar bland unga.

³ SCB. Genomförande av Agenda 2030 i Sverige: Statistik lägesbild 2019. 2019.

Acceleratorer⁴

Nedan presenteras de fem globala mål vars framgång ger mest positiv påverkan på andra globala mål, d.v.s. har stor positiv systempåverkan på genomförandet av Agenda 2030. Dessa mål benämns därför som ”acceleratorer” i genomförandet. Det ska dock tilläggas att trots starkt positiva effekter så medför dessa mål en viss negativ påverkan på andra mål.

Mål 11 - Hållbara städer och samhällen:

Framsteg inom detta mål har positiv påverkan på alla andra mål, i högst utsträckning mål 10 (minskad ojämlikhet) och i minst utsträckning mål 15 (ekosystem och biologisk mångfald).

Mål 17 - Genomförande och partnerskap:

Framsteg inom detta mål har positiv påverkan på alla andra mål, i högst utsträckning mål 3 (god hälsa och välbefinnande) och i minst utsträckning mål 14 (hav och marina resurser).

Mål 4 - God utbildning:

Framsteg inom detta mål har positiv påverkan på alla andra mål, i högst utsträckning mål 10 (minskad ojämlikhet) och i minst utsträckning mål 6 (rent vatten och sanitet för alla).

⁴ SEI. *Analys av synergier och målkonflikter i Sveriges frivilliga granskning av arbetet med Agenda 2030*. 2021.

Mål 16 - Fredliga och inkluderande samhällen:

Framsteg inom detta mål har positiv påverkan på alla andra mål, i högst utsträckning mål 10 (minskad ojämlikhet) och i minst utsträckning mål 12 (hållbar konsumtion och produktion).

Mål 13 - Bekämpa klimatförändringarna:

Framsteg inom detta mål har positiv påverkan på alla andra mål, i högst utsträckning mål 3 (god hälsa och välbefinnande) och i minst utsträckning mål 6 (rent vatten och sanitet för alla).

Gynnas mest av andra mål

Flera mål gynnas av att framsteg görs inom andra mål och kan därför kräva mindre direkta insatser, så länge som framsteg fortsätter att göras inom andra delar av agendan. **De mål som gynnas mest av andra mål är 1, 3, 5, 9 och 10:**

Gynnas minst av andra mål

Vissa av de globala målen får väldigt lite hjälp av att det görs framsteg inom andra mål. **De mål som gynnas minst av andra mål är 6, 12, 14, 15 och 16:**

SEI:s rapport *Analys av synergier och målkonflikter i Sveriges frivilliga granskning av arbetet med Agenda 2030* menar att det sistnämnda, mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen, är särskilt värt att observera, då framgång för det målet har stora synergieffekter för resten av agendan.

3.2 Metoder för kommunernas arbete med Agenda 2030

I avsnittet lyfts slutsatser från olika rapporter; dels kring vilka arbetsmetoder som identifierats som viktiga för ett lyckat arbete med hållbar utveckling och Agenda 2030, dels en sammanfattning av hur andra kommuner i Sverige arbetar med Agenda 2030.

SKR: "Ledarskap för hållbar utveckling: Agenda 2030 i kommuner och regioner"

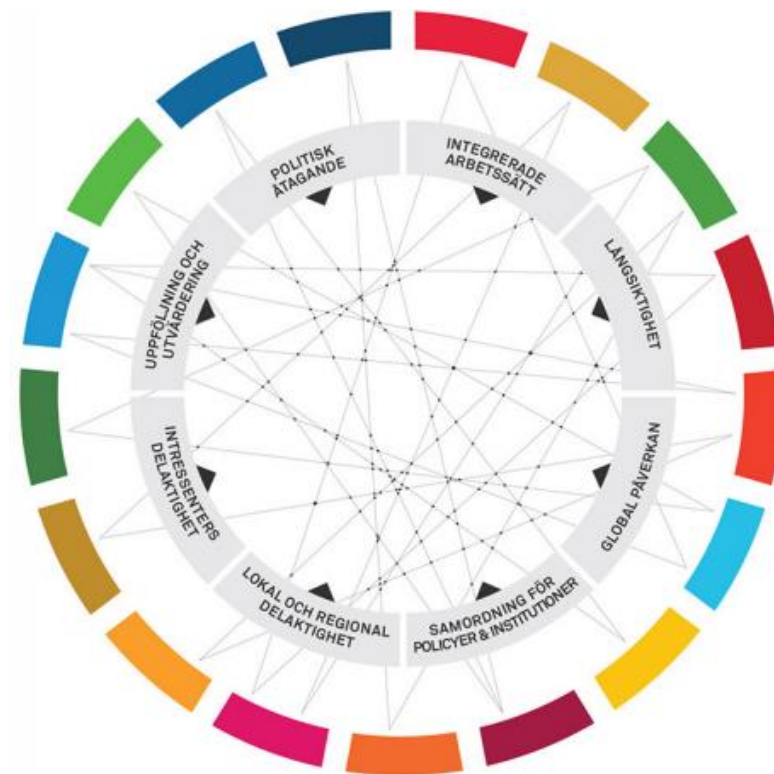
Syftet med SKR:s skrift är att inspirera kommuner och regioner att lära av varandra hur arbetet med att genomföra Agenda 2030 kan utvecklas. I skriften finns exempel från 19 kommuner och regioner. Det konstateras att det är först när agendan är förankrad i ledningen som den kan bli en del i kommunens strategier för utveckling. Det krävs arbetssätt för hur arbetet ska organiseras och styras. Det arbetssätt som förordas är att börja med en nulägesanalys som reflekterar över kommunens nuläge. Med hjälp av nulägesanalysen kan man sedan ta fram en handlingsplan kring vad som behöver göras och vilka mål som kan prioriteras. De har också tagit fram ett stödmaterial och utbildning för hur kommunledningarna kan "Styra och leda med Agenda 2030".

OECD:s modell: för samstämmig politik för hållbar utveckling

OECD har tagit fram en modell för samstämmig politik för hållbar utveckling. Syftet är att systematiskt integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling i policyutvecklingen. SKR beskriver modellen som relevant för kommuners genomförande av Agenda 2030 och den används även i ISO-standarderna ”Styrning och ledning för hållbar utveckling i kommuner och regioner - Vägledning för genomförandet av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling” (SS 854000:2021).

Modellen består utav åtta komponenter som anges som framgångsfaktorer för genomförandet av Agenda 2030:

1. Det politiska åtagandet/ledarskapet
2. Integrerat arbetssätt
3. Långsiktighet
4. Global påverkan
5. Samordning för policyer och institutioner
6. Lokal och regional delaktighet
7. Intressenters delaktighet
8. Uppföljning och utvärdering

Regeringskansliet: ”Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling”

Rapporten ”Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling”⁵ är en frivillig nationell granskning som ger en helhetsbild av hur Sveriges arbete med att genomföra Agenda 2030 går. Rapporten har tagits fram i en konsultationsprocess med bidrag från ett stort antal aktörer i det svenska samhället. Exempel på lärdomar för hur integreringen av Agenda 2030 kan bli framgångsrik är:

- Anställda bör ha god kunskap om agendan och dess innehåll. Genom ökad kunskap skapas bättre förutsättningar för att ha förmåga att identifiera hur aktören i sin respektive verksamhet kan bidra till bättre samordning och ökad samstämmighet. En ökad kunskapsnivå om Agenda 2030 i förvaltningen skapar också bättre förutsättningar till ökad dialog mellan myndigheter och med olika samhällsaktörer, liksom för mer effektiva arbetsmetoder. Kunskapsuppbyggnaden bör fokusera på praktiska verktyg.
- En arbetskultur av att våga testa och göra krävs för att hitta lokalt anpassade och innovativa lösningar.
- Tematiskt och/eller geografiskt avgränsade kommunnätverk och andra partnerskap behöver samordnas över sektorer och ämnesgränser.
- Den interna delaktigheten är av största vikt för att öka samstämmigheten mellan olika politikområden, få syn på målkonflikter och synergier, samt utveckla samverkan, gemensamma arbetssätt och metoder.
- Bygg på existerande analyser, hållbarhetsrapporter och befintliga styrsystem och integrera hållbarhetsperspektiv i ordinarie system.

⁵ Regeringskansliet. *Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling*. 2021.

Glokala Sverige: Världens Agenda – Vår agenda!

Rapporten ”Världens agenda – Vår agenda!” syftar till att stödja kommuner och regioner i deras ambitioner att ställa om och växla upp arbetet med Agenda 2030 och de globala målen, såväl lokalt som globalt. Rapporten har tagits fram i samarbete med flera kommuner och regioner.

Det är på lokal och regional nivå som:

- de flesta kontakterna mellan det offentliga och medborgarna, näringslivet och civilsamhället finns.
- nationella mål, globala åtaganden, EU-rätt och nationell lagstiftning omsätts i praktisk handling.

Samtliga globala mål i Agenda 2030 har koppling till den verksamhet som bedrivs av kommuner och regioner.

Drygt 70 %⁶ av Sveriges kommuner och regioner använder Agenda 2030 i sitt arbete. Flera kommuner och regioner integrerar Agenda 2030 och hållbar utveckling i sina ordinarie mål- och budgetprocesser, uppföljningssystem, kartläggningar, strategiska planer och som del av det strategiska kommunikationsarbetet

Partnerskap krävs mellan länder och mellan offentliga, privata och ideella aktörer, då det anses centralt för genomförandet av agendan. Kommuner och regioner har goda möjligheter att arbeta i partnerskap med andra samhällsaktörer, så som:

- Länsstyrelsen
- Statliga myndigheter och högskolor/universitet
- Näringslivet
- Civilsamhällets organisationer

⁶ Statskontoret (2020:15). *Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner: delrapport. 2020.*

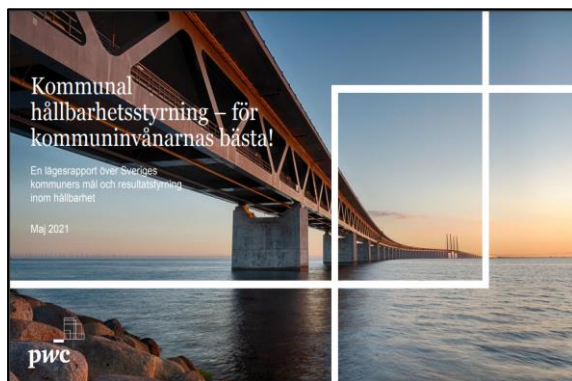
Statskontoret: Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner

Statskontoret har på regeringens uppdrag följt upp och analyserat hur Agenda 2030 påverkar myndigheters, kommuners och regioners hållbarhetsarbete. Statskontorets kartläggning visar att Agenda 2030 endast har påverkat kommunernas hållbarhetsarbete i låg utsträckning. De konstaterar att det finns kommuner, liksom regioner och myndigheter, som uppfattar att hållbarhetsarbete framför allt är ett internt arbete, och ett arbete som bara berör den miljömässiga dimensionen av hållbarhet. Statskontoret trycker på att det är organisationernas huvuduppgifter som bör vara i fokus för aktörernas arbete med agendan. Det är genom att utveckla hållbarhetsperspektivet i kommunens kärnverksamhet och grunduppdrag som den största potentialen att bidra till en hållbar utveckling finns.⁷

⁷ Statskontoret (2020:15). *Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner: delrapport*. 2020.

PWC: Kommunal hållbarhetsstyrning – för kommuninvånarnas bästa!

PWC:s rapport ”Kommunal hållbarhetsstyrning – för kommuninvånarnas bästa!”⁸ är en lägesrapport över Sveriges kommuners mål och resultatstyrning inom hållbarhet. I rapporten framgår det att en stor del av de hållbarhetsmålen som framgår i kommunernas mål och budgetar är otydliga och inte tillräckligt specifika. 30 % av kommunerna har inte definierat hållbarhetsmål som riktar sig mot den egna kommunens specifika behov (med definierade hållbarhetsmål menas att kommunerna har utformat mål efter identifierade hållbarhetsrisker och specifika behov för kommunen)

För att Sveriges kommuner i högre grad ska kunna bidra till de globala och nationella hållbarhetsmålen är det nödvändigt att kombinera de aktivitetsbaserade målen i styrningen med fler mätbara kvantitativa mål.

I flera fall bedriver kommunerna redan en god och ändamålsenlig styrning av hållbarhetsarbetet men de har inte kommunicerat eller strukturerat det på ett transparent sätt. Mindre än en femtedel av kommunerna kopplar på ett tydligt sätt ihop hållbarhetsstyrningen med Agenda 2030. Många kommuner har antagit mål som hade kunnat kopplas samman med Agenda 2030. Detta ger förutsättningar för att med ganska små medel skapa en bättre transparens och kommunikation av hållbarhetsarbetet.

- *”En god och ändamålsenlig hållbarhetsstyrning är en grundförutsättning för att säkra kommunens åtaganden mot nutida och framtida kommuninvånare.”*

⁸ PWC. Kommunal hållbarhetsstyrning – för kommuninvånarnas bästa! 2021.

Sammanfattning av PWC:s rapport om hållbarhetsstyrning i kommuner:

- Nivån på hållbarhetsstyrningen skiljer sig mellan kommungrupperna men även mellan kommuner inom samma grupp.
- Många kommuner har få, eller saknar helt, kvantitativa mätbara indikatorer som visar reell effekt av genomförda aktiviteter.
- 72 procent av de kommuner som undersökts har inte definierat hållbarhet utifrån kommunens specifika hållbarhetsrisker och behov.
- Flera av kommunerna skulle med ganska små medel kunna förbättra transparensen av hållbarhetsarbetet avsevärt.
- Majoriteten av kommunerna har någon form av uppföljning av sina mål, men i de fall där hållbarhet är vagt definierat blir de uppsatta målen, och således uppföljningen, ej ändamålsenlig.
- Endast en femtedel av kommunerna har på ett tydligt sätt kopplat ihop hållbarhetsstyrningen och kommunens mål med ett eller flera mål i Agenda 2030.
- Ekonomisk hållbarhet är den hållbarhetsdimension som är vanligast förekommande med eget avsnitt i mål och budget.

RUS – Länsstyrelserna i samverkan: ”Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030”

Vägledningen⁹ syftar till att ge konkret stöd och inspiration i det lokala miljö- och hållbarhetsarbetet och lyfter fram lärande exempel från olika kommuner runt om i Sverige. Nedanstående punkter lyfts fram av flera kommuner som viktiga förutsättningar för att driva ett framgångsrikt miljö- och hållbarhetsarbete på lokal nivå. Punkterna kan fungera som en enkel checklista för att utvärdera om dessa förutsättningar finns på plats i den egna kommunen. Kommunen har:

1. En politisk antagen vision med tydlig koppling till miljömålen och/eller de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.
2. Politiskt antagna styrdokument som utgår ifrån miljömålen och/eller de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.
3. Utformat, konsekvensbedömt och ansvarsfördelat åtgärder för att uppnå vision och mål inom miljö- och hållbarhetsområdet.
4. En utsedd organisation för samordning, genomförande och uppföljning av miljö- och hållbarhetsarbetet, t.ex. ledningssystem.
5. Integrerat åtgärder för att uppnå antagna mål inom miljö- och hållbarhetsområdet i verksamhetsplan och budgetprocess.
6. Ett systematiskt samarbete med lokalt näringsliv, organisationer och invånare inom miljö- och hållbarhetsområdet.
7. Ett upparbetat samarbete med omkringliggande kommuner och regionala myndigheter samt utvecklingsaktörer i miljö- och hållbarhetsarbetet.
8. En systematisk uppföljning av antagna mål och åtgärder för miljö- och hållbarhetsarbetet.
9. En offentlig redovisning av hur arbetet går med att uppnå mål och åtgärder för miljö- och hållbarhetsarbetet.
10. En strategi för intern och extern kommunikation av miljö- och hållbarhetsarbetet.

⁹ RUS – Länsstyrelserna i samverkan. *Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030*. 2020.

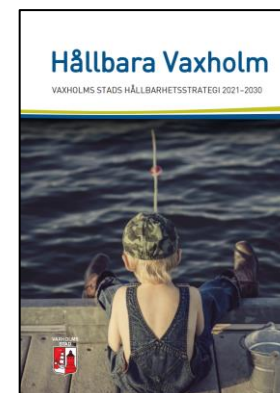
3.3 StoNO-kommunernas arbete med Agenda 2030

Nedan anges exempel på StoNO-kommunernas arbetssätt för att integrera Agenda 2030 i verksamheterna. Exempelvis beslut, styrdokument, prioriteringar och uppföljning m.m.

Vaxholms kommun

- Beslut i KS 2017 att alla verksamheter ska implementera Agenda 2030.
- Nämnder ska lyfta de globala målen och delmålen i förslag till verksamhetsplan och budget.
- En hållbarhetsstrategi som anger riktningen ”vad kommunen ska göra” och åtgärder fram till och med 2030, baserat på agendans mål och delmål. Hållbarhetsstrategin ersätter miljöprogrammet och strategin för social hållbarhet.
- 12 av 17 globala mål har prioriterats i hållbarhetsstrategin. De fem mål som inte prioriterats har lyfts in i arbetet med de andra målen.

Täby kommun

- KF-beslut 2018 att kommunen ska bidra till att nå Agenda 2030.
- Översiktsplanen har mål för hållbar utveckling blir därmed kommunens Hållbarhetsprogram. Detta ersätter Miljöprogram 2016 – 2020.
- Täby ska arbeta med alla 17 globala mål.
- Agenda 2030 innefattas i kommunens ordinarie styrmodell och modell för uppföljning, via Inriktningsmål 2: *"Täby är en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar kommun"*

Fem mål för ett hållbart Täby 2050

Attraktivt och tryggt

Framkomligt och sammanlänkat

Artrikt och hälsosamt

Innovativt och näringslivsvänligt

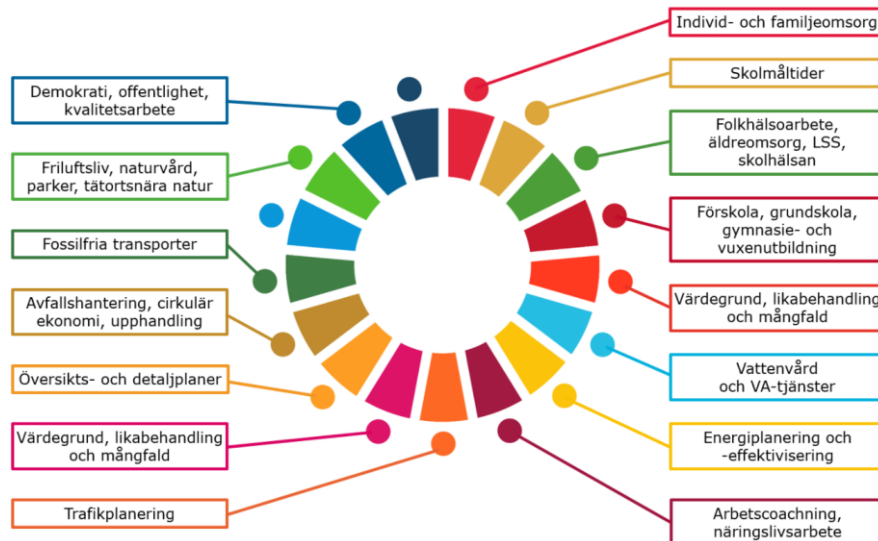

Robust och klimatsmart

Vallentuna kommun

- Kommunplanen ses som kommunens övergripande strategi för hållbar utveckling.
- Ett av kommunens mål är ”*Utvecklingen av Vallentuna kommun ska vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar*”.
- Agenda 2030 kopplar främst till kommunens Folkhälsost strategi och Miljömål med miljöredovisning (ISO 14001 certifierade).
- Kartläggning och beskrivning av hur kommunens verksamheter bidrar till att uppfylla Agenda 2030 har genomförts. Vallentuna arbetar med alla 17 globala mål (förutom 14. Hav- och marina resurser).
- Utbildar alla anställda i Agenda 2030 inklusive alla nyanställda.

Danderyds kommun

- Gick med i Glokala Sverige dec 2021.
- Genomför en kartläggning av kommunens nuläge för Agenda 2030 under våren 2022.
- Ett förslag på inriktning för kommunens arbete med Agenda 2030 ska läggas fram i juni 2022.
- En utbildningsinsats för kommunens medarbetare under hösten 2022.

Norrtälje kommun

- Gick med i Glokala Sverige 2019.
- Har haft workshop med tema de globala målen och hur dessa kan stötta/påverka i styrningen av kommunen.
- Vissa delar av organisationen, t.ex. ”Trygg i Norrtälje kommun” har kopplat de globala målen till sina strategidokument, men det pågår inget övergripande arbete inom kommunen ännu.

Österåkers kommun

- Gick med i Glokala Sverige 2019.
- Har genomfört workshops om Agenda 2030 till politiker och tjänstepersoner hösten 2019, samt hösten 2020.
- Har genomfört en utbildningsinsats i Agenda 2030 till medarbetare hösten 2019 (Glokala Sveriges digitala utbildning).
- Tar fram ett hållbarhetsramverk med kartläggning av kommunens hållbarhetsarbete, styrkor , utmaningar och åtgärdsförslag.
- Har i uppdrag att ta fram en Hållbarhetspolicy.

Avsnitt 4.

- Kartläggning av kommunens styrdokument

4. Kartläggning av kommunens styrdokument

Allmänt om kommunens styrdokument

Styrdokument är ett stöd för att se till att den politiska styrningen får genomslag. Ett systematiskt och fungerande arbete med styrdokument stärker kvaliteten på verksamheterna och bidrar till att stärka förtroendet för kommunen.

Styrdokument är ett komplement till lagar och annan extern styrning av kommunala verksamheter. Det finns även styrdokument, överenskommelser och olika samverkansdokument från andra aktörer på regional, nationell och internationell nivå som kommunen kan ställa sig bakom och som verksamheterna behöver förhålla sig till.

Syfte med kartläggning av kommunens styrdokument

Kartläggningen av kommunens strategiska styrdokument syftar till att uppnå projektets mål att ge en överblick av de målsättningar och inriktningar som beslutats i styrdokument inom respektive ämnesområde.

Metod för kartläggning

De kommunala styrdokumenterna har identifierats genom att söka på Österåkers hemsida, både under sidan ”Styrdokument och författningssamling” samt under Bygga, bo och miljö. Vissa dokument inom HR har hittats på intranätet. Ett urval av relevanta dokument gjordes genom att kategorisera styrdokument. Endast de kommunala styrdokument som anses styrande för kommunens hållbarhetsarbete ingick i kartläggningen. De föreskrifter som utgör Österåkers kommuns författningssamling (ÖFS), samt delegationsordningar, bolagsordningar och ägardirektiv bedömdes inte relevanta. Exempel på ÖFS:er är reglementen, taxor och lokala föreskrifter. Dessutom uteslöts över 500 planer inom samhällsplaneringen i form av detaljplaner och planprogram. I kartläggningen av Österåkers kommuns styrdokument ingick tillslut totalt 113 st. antagna styrdokument som är av arten policies, program, planer, utredningar/planeringsunderlag, strategier och riktlinjer. Alla styrdokument har kategoriserats utifrån område och kategorier. Områden samt kategorier har föreslagits utifrån andra kommuners indelning (Vallentuna, Danderyd och Linköping m.fl.) samt utifrån de nuvarande styrdokumentens syfte och art.

Informationen om styrdokumenterna har dokumenterats i ett Excel-dokument. Informationen som samlats in om styrdokumenterna är metadata (såsom datum för antagande, ansvarig, beslutande nämnd), syftet med dokumentet samt mål och riktlinjer som kopplar till kommunens hållbarhetsambitioner har noterats.

Överblick över befintliga mål i styrdokument

De kommunala styrdokumenterna innehåller många olika ambitionsnivåer, strategier och kunskapsunderlag. För att få en överblick över styrdokumentens koppling till Agenda 2030, se bilaga 2.

Dokumenttyper

Policy	(30 st.)
Program	(2 st.)
Plan	(17 st. inkl. ÖP och TÖP)
Utredning/planeringsunderlag	(10 st.)
Strategi	(15 st.)
Riktlinjer	(39 st.)

Områden och kategorier

Styrdokumenterna har i *kartläggningen* delats in i fyra områden utifrån kommunens roll, som i sin tur delats in i kategorier. De fyra områdena är Samhällsbyggare, Vårdsaktör, Demokratiaktör samt arbetsgivare och organisation. Dessa områden kommer från SKR:s utvärdering Kvalitetskompassen som utvärderar hur kommunen leder organisationen utifrån ett helhetsperspektiv. Förslagsvis kan dessa kategorier implementeras genom att alla gamla och nya styrdokument taggas med kategori, i syfte att skapa bättre sökbarhet.

Samhällsbyggare (30 st.)

- Fysisk planering
- Transport, infrastruktur och anläggning
- Avfall, VA, dagvatten och vatten
- Klimatanpassning
- Miljö, klimat och energi (inklusive gröna och blåa frågor/natur och vatten)
- Park och utemiljö (inklusive lekparkar)
- Mark och exploatering
- Lokaler och bostadsförsörjning

Välfärdsaktör (38 st.)

- Trygghet och säkerhet (inklusive risk och ANDTS)
- Utbildning, vård och omsorg (inklusive 1 kost/måltider och samhällsresor/skolskjuts)
- Kultur och fritid (inklusive bibliotek, konst och friluftsliv)
- Riktlinjer för bidrag
- Tillgänglighet
- Näringsliv och turism
- Integration
- Partnerskap och samverkan (inklusive IOP)

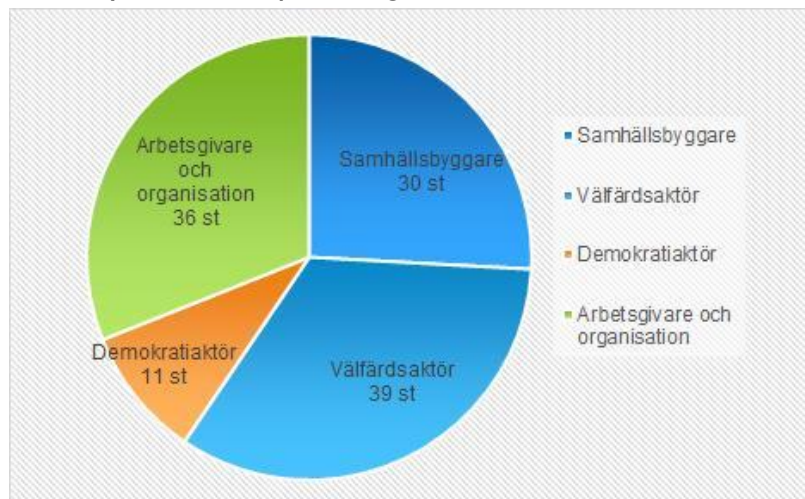
Demokratiaktör (11 st.)

- Informations- och dokumenthantering (inklusive hantering av offentliga handlingar, GDPR)
- Delaktighet och inkludering
- Kommunikation

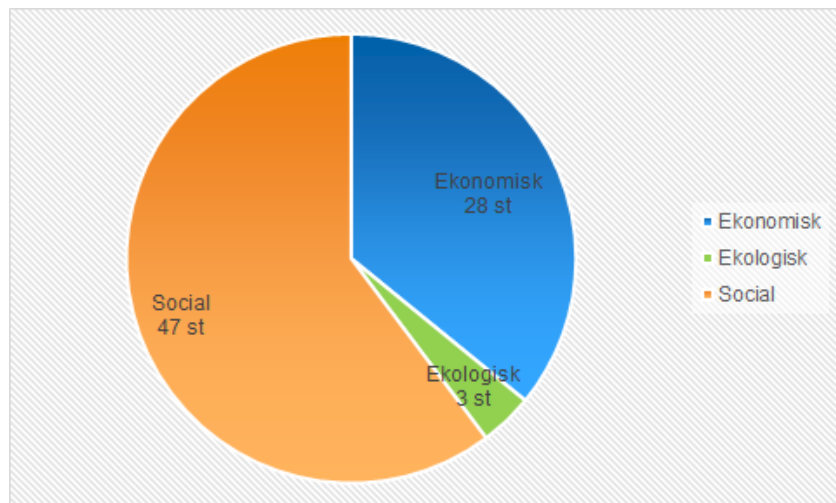
Arbetsgivare och organisation (34 st.)

- Ekonomisk styrning och intern kontroll (inklusive arbetsordning, mål och resultatstyrning)
- Upphandling och inköp
- Organisation och styrning (inklusive service)
- HR och arbetsmiljö
- IT och digitalisering

Antal styrdokument per kategori

Antal styrdokument per hållbarhetsdimension

Styrdokumentens koppling till Agenda 2030

Av de totalt 113 kartlagda styrdokument kopplar 33 st. till ekonomisk hållbarhet, 74 st. till social hållbarhet och 6 st. till ekologisk hållbarhet. Nedan följer en överblick på hur många styrdokument som kopplar till respektive globalt mål. Varje styrdokument har i sammanställningen endast kopplats till ett globalt mål, det vill säga det mål som rapportförfattarna ansett vara det huvudsakliga målet. Detta är förstås en mycket förenklad analys av verkligheten. Alla globala mål hänger ihop och påverkar varandra och målen ses som odelbara.

Globalt mål	Antal styrdokument	Externt (samhällsbyggare, demokratiaktör, välfärdsaktör)	Internt (arbetsgivare och organisation)
1	1	1	-
2	1	1	-
3	8	4	4
4	8	7	1
5	1	-	1
6	3*	3	-
7	2*	2	-
8	17	6	11
9	4*	4	-
10	5	4	1
11	17*	17	-
12	5*	1	4
13	4	3	1
14	1*	1	-
15	1*	1	-
16	16	14	2
17**	4	3	1
Saknar direkt koppling till globalt mål	15	7	8
Totalt	113	79	34

*Observera att det nya Klimat- och miljöprogrammet kopplar till genomförandet av alla stjärnmarkerade globala mål. Men i denna sammanställning har varje dokument bara kopplats till ett mål, dvs det **mest** relevanta målet (för Miljö- och klimatprogrammet bedömdes mål 13. Bekämpa klimatförändringarna, vara det mest

relevanta globala målet, eftersom dokumenten har mest delmål och uppföljning inom mål 13 i programmet).

** Alla styrdokument som handlar om rutiner/regler för genomförande har fallit under detta mål.

Avsnitt 5.

- Nulägesbeskrivningar

5. Nulägesbeskrivningar

Att ta fram en sammanfattad beskrivning av hur Österåkers kommun arbetar mot respektive mål har varit en utmaning, då det i respektive fall handlar om att omvandla ett omfattande arbete till en kort och koncist skildring av vad som görs. Nulägesbeskrivningarna ger dock en överblick av hur arbetet kring respektive globalt mål ser ut i Österåkers kommun. Innehållet i bilaga 1 ”Styrkor, utmaningar och åtgärdsförslag per globalt mål” utgör i sig slutsatser som uppkommit genom framtagandet av nulägesbeskrivningarna och analysen av hur kommunen arbetar mot globala delmålen.

Under framtagandet av nulägesbeskrivningarna framgick det att mål 4 (God utbildning) var ett mål, som jämfört med de andra målen, är svårare att beskriva och ge en rättvis bild av. Detta beror bl.a. på komplexiteten med olika grader av rådighet inom förskole- och skolverksamheter.

5.1 Läsanvisning

För respektive globalt mål har en nulägesbeskrivning genomförts, med syftet att ge en överblick över hur kommunkoncernen¹⁰ och kommunen som geografiskt område står sig mot Agenda 2030. Analysmetoden för respektive mål har varit enhetligt och konsekvent, då samtliga nulägesbeskrivningar har utgått från samma struktur. Varje nulägesbeskrivning har, i samband med framtagandet, genomgått en interngranskning inom kommunkoncernen, där framförallt utsedda nyckelpersoner med hög kompetens inom respektive område har haft möjlighet att lämna input.

Nedan finns en beskrivning/förklaring av innehållet under respektive rubrik.

Inledningen (under mål-rubriken)

Respektive analys inleds med att i korthet redogöra för nationellt status för målet i fråga. Informationen är huvudsakligen baserad på beskrivningar från SCB:s ”Statistisk uppföljning av Agenda 2030”, 2017, Regeringskansliets ”Handlingsplan Agenda 2030, 2018-2020” samt Regeringskansliets ”Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling” 2021.

Det här gör kommunkoncernen

Här återges en överskådlig bild av hur kommunkoncernen arbetar mot det globala målet i dagsläget. Informationen är framtagen av hållbarhetsramverkets projektgrupp och bygger på:

- Skanning av befintliga styrdokument och dokumenterat arbete
- Dialog med nyckelpersoner

¹⁰ Kommunkoncernen är ett begrepp som innefattar den kommunala verksamheten och de kommunalägda bolagen Armada och Roslagsvatten

Viktigt att ha i åtanke är att det i de flesta fallen har pågått och pågår ett omfattande arbete kring respektive mål, vilket innebär att detta stycke är att betrakta som en kortfattad summering.

Status i Österåkers kommun (tabell)

I denna tabell presenteras Österåkers kommuns status mer djupgående. Respektive globalt mål har i sin tur flera delmål. De delmål som ansågs ha relevans för Österåkers kommun finns i vänster kolumnen. I den högra kolumnen beskrivs hur kommunen arbetar mot delmålet.

Förslag på kommunala nyckeltal

För vissa mål finns det förslag på kommunala nyckeltal som kommunen skulle kunna utvärdera att använda i en framtida uppföljning av agenda- målet. Observera att kommunen även har många egna nyckeltal för att följa upp egna mål såsom inriktningsmål och nämndmål, som skulle kunna användas även för att beskriva status gentemot Agenda 2030-målen. Det finns även kommungemensamma nyckeltal för Agenda 2030 i Kolada, där alla kommuner jämförs med varandra i ett fåtal nyckeltal per mål. Dessa nyckeltal har tagits fram av RKA (Rådet för kommunala analyser) i samråd med SCB, Agenda 2030-delegationen och ett antal kommuner och regioner och publicerades första gången i mars 2019. Nyckeltalen ger inte en fullständig bild av de globala målen och fokuserar på jämförelse mellan kommunerna snarare än faktisk status gentemot ambitionerna i Agenda 2030.

Målkonflikter och synergier

I detta stycke presenteras en summering av vilka målkonflikter och synergier som finns för målet i Sverige, tillika i Österåkers kommun. Innehållet på nationell nivå är i huvudsak baserat på en systemanalys från SEI (Stockholm Environment Institute)¹¹.

¹¹ SEI. *Analys av synergier och målkonflikter i Sveriges frivilliga granskning av arbetet med Agenda 2030*. Slutrapport 2021.

5.2 Mål 1. Ingen fattigdom

I Sverige har vi en väl utbyggd välfärd, ett socialt grundskydd och hög levnadsstandard. Andelen som lever i ekonomisk fattigdom är låg och Sverige har lägst materiell fattigdom inom EU. Många av delmålen och indikatorerna riktar sig till låg- och medelinkomstländer och är därför inte relevanta att använda rakt av för Sverige. Vanligtvis pratar vi

om ekonomisk fattigdom. Men fattigdom kopplas även till andra brister än ekonomiska, såsom brist på frihet, makt, utbildning, hälsa, inflytande och fysisk säkerhet. Fattigdom beskrivs allmänt som avsaknad av resurser som medför att en person inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. En resursbrist kan vara bristen på transportmöjligheter, som gör det svårt att genomföra vardagliga ärenden och förstärker fattigdom.

Sverige saknar en officiell nationell definition av fattigdom men följer andel med låg ekonomisk standard (mindre än 60 % av medianinkomsten). Den ekonomiska standarden har ökat generellt men inkomstskillnaderna har ökat¹² sedan tidigt 1990-tal¹³. De

grupper som har lägst ekonomisk standard är yngre, äldre och utrikesfödda. En högre andel kvinnor har låg inkomst jämfört med män, särskilt i den äldre åldersgruppen. Nära 3 % av Sveriges barn bor i familjer som under lång tid haft svårt att betala det nödvändigaste.

¹² Den inkomstrelaterade ojämlikheten har ökat mer i Sverige än i något annat OECD-land sedan 1990

¹³ Från 7,3 % 1991 till 14,9 % 2017, [SCB.se](https://www.scb.se)

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen ansvarar för socialt stöd och omsorg såsom försörjningsstöd, och ekonomisk rådgivning, som innebär att de som lever i ekonomisk utsatthet kan få stöd i att ta sig ur den. Kommunen har en arbetsmarknads- och integrationsenhet som arbetar för att få fler personer i arbete, särskilt de som är långt ifrån arbetsmarknaden. Socialförvaltningen skickar klienter med försörjningsstöd till arbetsmarknadsenheten. Kommunen stöttar på olika sätt personer med försörjningsstöd för att komma ut i praktik och anställning. Det handlar om att utreda hinder och möjligheter för individens försörjningsförmåga, ge stöd i att söka ersättningar inom socialförsäkringssystemet, samordning av rehabilitering och stöd i försäkrings- samt medicinska ärenden. Kommunen ger även nyanlända stöd in i de processer som ska leda till utbildning, jobb och allmän förståelse för det nya hemlandet. En centraliserad elevhälsa ska bland annat ge bra förutsättningar för samordnade insatser.

Gällande de icke-ekonomiska faktorerna kring fattigdom så arbetar kommunen fokuserat med att öka tryggheten, se mer under mål 3.

Kommunen ger ekonomiska bidrag till föreningar inom både det sociala området och kultur, idrotts och friluftsområdet, och dess föreningar skapar social trygghet för invånarna. Kommunen har sedan 2020 möjlighet att ingå IOP¹⁴.

Indirekt så har kommunens inköp en påverkan på global fattigdom. Kommunen arbetar med att ta ansvar för sin leverantörskedja.

¹⁴ Ideellt/idéburet offentligt partnerskap – En samverkansmodell där civilsamhället bistår med insats på ett område där kommunen behöver stärka upp utbud/närvaro.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
1.2 Minska fattigdomen med minst 50 %	<p>I Österåkers kommun är majoriteten av invånarna resursstarka, Österåker har låg arbetslöshet och ett lågt antal individer som erhåller försörjningsstöd.</p> <p>7,3 % av vuxna i Österåker mellan 18-64 år hade låg inkomst (lägre än 60 % av rikets medianinkomst) 2020.</p> <p>Enligt LUPP¹⁵ upplever 90 % av unga i kommunen att de har goda levnadsvillkor. Det vill säga att de har tillgång till det materiella de behöver och har en familjesituation de är nöjda med. Det är tecken på en resursstark kommun, men det kan också innebära en extra negativ upplevelse för de 10 % som upplever något annat.</p> <p>Global fattigdom kan kommunen delvis påverka genom sina inköp. Här bör kommunen fortsätta att utveckla arbetet med att arbeta systematiskt med hållbara leverantörskedjor och att bedöma var riskerna är störst.</p>

Förslag på nyckeltal

- Andelen invånare med låg inkomst (vuxna mellan 18-64 år med inkomst lägre än 60 % av rikets medianinkomst)

¹⁵ LUPP = Lokal uppföljning av ungdomspolitiken. En livsstilsenkät producerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Genomförs i Österåker med elever i åk 8 och Gy2 var 3:e år (2013, 2016, 2019 osv). Frågorna handlar om fritid, skola, familjen, hälsa, trygghet, samhälle och demokrati, arbete samt framtid.

Målkonflikter och synergier

Se mål 3 (God hälsa och välbefinnande) för synergier. Framgångar på mål 4 (God utbildning) stärker målet eftersom en bra skolgång kompenserar för barnfattigdom samt förbättrar livschanser på lång sikt. Likaså framgångar på mål 11 (Hållbara städer och samhällen) som ökar livchanser generellt, exempelvis minskar så kallad transportfattigdom. Personer utanför knutpunkterna som inte har tillgång till bil, där kollektivtrafiken är dålig, kan leva i transportfattigdom

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.3 Mål 2. Ingen hunger

Målet innebär att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och genetisk mångfald i livsmedelsproduktionen samt främja ett hållbart jordbruk.

I världen är hunger och undernäring ett stort problem, medan det i Sverige varit en icke-fråga i modern tid. Dock har undernäring hos äldre och i äldreården uppmärksammats, liksom ensidig kost och övervikt. Ungefär varannan svensk är överviktig.

Svensk livsmedelsförsörjning är beroende av välfungerande handel, marknader och transportsystem eftersom vi importerar en stor andel av våra livsmedel. Den nationella känsligheten har uppmärksammats i och med Corona-krisen. Livsmedelsproduktionen ska enligt den nationella livsmedelsstrategin stärkas och är ur ett krisberedskapsperspektiv viktigt att värna om.

Den svenska strategin är att ha en hög och konkurrenskraftig produktion utan negativa miljöeffekter, samt en stark djurskyddslag och minskat matsvinn. I målet ingår också en livsmedelsproduktion

som är resilient mot klimatförändringar, såsom torka och översvämning.

Det hållbara jordbruket mäts nu med andel ekologiskt brukad mark, men även socio-ekonomiska faktorer så som inkomstnivåer och arbetsförhållanden ingår i begreppet. Sverige har ett mål om att andel ekologisk jordbruksmark ska vara 30 % år 2030, jämfört med 17 % 2015¹⁶. I Österåkers kommun ger jordbruksmark och jordbruk förutsättningar för många av landskapets viktigaste värden som kulturmiljö, biologisk mångfald och rekreation.

¹⁶ Regeringens handlingsplan: En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet Diarienummer: N2017/00647/KOM

Det här gör kommunkoncernen

Kommunen serverar skolmat och mat till människor på äldreboende, över 5500 portioner/dag. Maten ska vara näringsriktig enligt Livsmedelsverkets rekommendationer men det arbetas också med minskat matsvinn, ekologiskt och närodlat och att därmed stärka den svenska livsmedelsproduktionen.

Österåker har en låg andel livsmedelsproduktion. Jordbruksmarken används främst till att odla slätter-och betesvall (framför allt till hästfoder), höstvetete och vårkorn. I kommunen finns produktion av nötkött-, får- och getkött, fiskodling och potatisodling samt ägg- och foderproduktion.

Som myndighet kontrollerar kommunen utsläpp från jordbruk och gödselhantering. Kommunen har en jordbruksstrategi som fungerar som stöd vid samhällsplanering, med syfte att jordbruksmarkens värden kan tas tillvara, och ett kunskapsunderlag för förutsättningarna för jordbruk i kommunen.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
Delmål 2.1 Tillgång till säker och näringsriktig mat för alla	<p>Kommunen bedriver ett aktivt arbete, kring allt ifrån vilka råvaror som upphandlas till att säkerställa att maten som tillagas och serveras är näringsriktig och klimatsmart (avser de måltider som serveras i kommunala skolor, fem förskolor och tre service- och äldreboenden).</p> <p>Tillgången till mat är god i Österåkers kommun, men liksom både stockholmsregionen och övriga Sverige är kommunen starkt importberoende.</p>
Delmål 2.2 Utrota alla former av felnäring	<p>I kommunal verksamhet är det framförallt äldre som riskerar undernäring. I äldrevården ställs krav på maten enligt Livsmedelsverkets riktlinjer och kommunen arbetar för att maten ska upplevas aptitlig för målgruppen, exempelvis erbjuds som regel två alternativ på maträtter. Felnäring kan också innefatta mat med högt energiinnehåll och lågt näringsinnehåll. I kommunala skolor används också Livsmedelverkets riktlinjer.</p>
Delmål 2.4 Hållbar livsmedelsproduktion och motståndskraftiga jordbruksmetoder	<p>I fysisk planering arbetar kommunen enligt Jordbruksmarksstrategin för att främja möjligheterna till funktionella och produktiva jordbruksverksamheter.</p> <p>Österåkers kommun har dock en låg andel livsmedelsproduktion och har därför även en låg andel ekologisk odling.</p> <p>Arealen jordbruksmark har successivt minskat.</p> <p>Lokala marknader och försörjningskedjor är under utveckling och kan utvecklas ytterligare.</p> <p>I egen verksamhet köps i hög utsträckning livsmedel som är närproducerat eller svenskt samt ekologiskt.</p>

Förslag på nyckeltal

- Areal åker (källa: Jordbruksverket)

- Antal jordbruksföretag (källa: Jordbruksverket)

Målkonflikter och synergier

Mål 2 är nationellt sett ett av de mål vars framsteg har minst direkt främjande effekt på agendan som helhet, samt störst direkt negativ påverkan på andra mål. Flera områden med jordbruksmark riskerar att hamna i konflikt med kommunens planerade bebyggelseutveckling och behov av att utveckla klimatsmarta, attraktiva och hållbara stadsdelar. För att hantera denna konflikt och göra kloka avvägningar, behövs kunskap om jordbruksmarkens värden och jordbrukets förutsättningar. Jordbruk och djurhållning ger upphov till näringsläckage och i förekommande fall att bekämpningsmedel sprids till mark och vatten, vilket kan påverka mål 14 (Hav och marina resurser) och 15 (Ekosystem och biologisk mångfald) negativt. Att köpa in hög andel ekologisk mat är dyrare och därmed i konflikt med kommunala ekonomiska mål, om än inte i direkt konflikt med något globalt mål.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.4 Mål 3. God hälsa och välbefinnande

Målet innebär ett strävande efter att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla åldrar. Under många år har folkhälsan i Sverige förbättrats kraftigt utifrån ett generellt befolkningsperspektiv. Totalt sett mår många allt bättre, men ojämlikheten i hälsa består och har i vissa fall ökat.

Medicinska framgångar, god tillgång till hälso- och sjukvård samt regelverk kring hälsovådliga ämnen har gett ökad livslängd. I många fall saknas dock stödsystem för äldre personer och för personer som lever med kroniska, funktionsnedsättande diagnoser, något som påverkar både psykisk och fysisk hälsa negativt.

Globaliseringen innebär även en ökad risk för spridning av olika typer av hälsohot, såsom spridningen av covid-19. Virusnet, tillsammans med de förändringarna i livsstil och vanor som det medför, påverkar människors hälsa och hälsofrämjande beteenden långsiktigt. Viss forskning har gjorts och mer kommer att göras.¹⁷

Sverige når redan vissa globala delmål för mål 3. Mödradödligheten och dödligheten bland små barn är låg. Antalet döda och skadade i vägtrafikolyckor samt dödligheten i vissa icke smittsamma sjukdomar har sjunkit sedan början av 2000-talet. Vissa globala indikatorer kan inte mätas eller är inte relevanta för Sverige. Därför används ett flertal nationella indikatorer.

Rapporter från både Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten slår fast att antal barn och unga med psykisk ohälsa har dubblerats de senaste 10 åren. Själv mord i yngre åldrar har inte minskat och dödsfall orsakade av förgiftningar har ökat under senare år.

¹⁷ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a016b4549def4b0baf1b3e23576e26c0/hur-har-folkhalsan-paverkats-covid-19-pandemin.pdf>

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen har ett mål att invånare ska uppleva trygghet, och arbetar med både situationell trygghet och social prevention. Social prevention handlar om att stärka skyddsfaktorer i syfte att skapa ett tryggt samhälle, bland de viktigaste skyddsfaktorerna är goda relationer mellan föräldrar och barn, tillgång till organiserade fritidsaktiviteter samt goda förutsättningarna för elever att uppnå skolans mål.

Det finns en social preventionsgrupp där flera funktioner samarbetar kring förebyggande arbete som att minska riskfaktorer, förebygga våld och stärka skyddsfaktorer. Föräldrastödsprogram erbjuds till kommunens vårdnadshavare för att stärka föräldrarollen. Samverkan med polis och säkerhetsvakter ger en samlad bild av läget och behov i kommunen. Samverkan mellan exempelvis trygghetssamordnare och elevhälsa genererar ökade möjligheter till utbildning och erfarenhetsutbyte.

Kommunen stöttar föreningslivet med bidrag och utbildningsmöjligheter, där trygga idrottsmiljöer är ett viktigt fokus. Kommunen beviljar även ekonomiskt stöd till barn i behov för att kunna delta i en idrottsförening eller annan fritidsverksamhet. Kommunens erbjuder fritidsgårdar för unga mellan 13 och 18 år samt har en fältgrupp som arbetar på att ge unga mellan 10 och 18 år en meningsfull fritid.

För att skapa ett samordnat stöd till familjer med små barn har kommunen skapat en familjecentral där alla blivande föräldrar och föräldrar med barn upp till fem år erbjuds både generellt och riktat stöd. Inom familjecentralen samverkar barnmorskemottagning, öppen förskola, barnvårdscentral och socialförvaltningens förebyggande verksamheter.

Vad gäller kemiska ämnen har kommunen tillsyn avseende lagkrav kring säker hantering och utsläpp. Den kommunala skolan har ett arbete kring ”giftfri förskola och skola”. Vägtrafiken är den största utsläppskällan men i Österåker finns inga stora problem med dålig luftkvalitet som påverkar hälsan.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
3.3 Bekämpa smittsamma sjukdomar	<p>Kommunen har löpande nära kontakt med de privata utförarna inom hemtjänst, särskilt boende, och verksamheter riktade till personer med funktionsnedsättning. Socialförvaltningen har under pandemin samverkat med exempelvis regionen och har haft en samordnande funktion i att förmedla information om exempelvis hygienrutiner från myndigheter till utförarna under pandemin. Som myndighetsutövande organisation har kommunen haft ett stort ansvar i kontrollen av smittspridningen. Kommunen har fokuserat på trängsel- och smittskyddstillsyn, samt tillsyn av begränsade serveringstider på serveringsställen.</p> <p>Kommunen inrättade en krisorganisation under pandemin för att snabbt kunna hantera och ta beslut för att bidra till minskad smittspridning, både inom organisationen, till brukare och bland invånare.</p>
3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa	<p>Enligt enkätundersökningar som genomförts i kommunens skolor (LUPP¹⁸) följer Österåker den nationella trenden¹⁹ med ökad psykisk ohälsa för barn, och unga skattar sin hälsa allt sämre. Flera livsstilssjukdomar har stark koppling till fysisk aktivitet, men även stress och matvanor.</p> <p>Kommunen har genomfört en utbildningsinsats gällande suicid prevention för personal som möter unga och vuxna; "Första hjälpen för psykisk hälsa". Syftet har varit att bidra till en fördjupad kunskap om att upptäcka, möta och förstå suicidnära människor.</p>

¹⁸ LUPP = Lokal uppföljning av ungdomspolitiken. En livstilsenkät producerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Genomförs i Österåker med elever i åk 8 och Gy2 var 3:e år (2013, 2016, 2019 osv). Frågorna handlar om fritid, skola, familjen, hälsa, trygghet, samhälle och demokrati, arbete samt framtid.

¹⁹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/v/varfor-har-den-psykiska-ohalsan-okat-bland-barn-och-unga-i-sverige-kortversion/>
<https://www.mucf.se/publikationer/goda-levnadsvillkor-manga-men-inte-alla>

	Den kommunala elevhälsan arbetar i olika evidensbaserade program för att främja psykisk hälsa hos elever, bland annat gällande att skapa arbetsro och trygghet i lågstadiet.
3.5 Förebygga och behandla drogmissbruk	Kommunen och regionen delar ansvaret för missbruks- och beroendevården. Kommunen ansvarar för behandlingsinsatser som öppen- och institutionsvård. Kommunen har en ANDTS-policy och handlingsplan. Det finns en samverkansstruktur mellan skola, socialtjänst, mini-Maria och fältgrupp. Utbildning till skolpersonal och information till föräldrar på föräldramöten.
3.6 Minska antalet dödsfall och skador i vägtrafiken	Det har skett relativt många allvarliga trafikolyckor i Österåker de senaste åren, huvudsakligen på de större statliga vägarna. Kommunen arbetar med förbättrade gång- och cykelbanor, tillgängliga busshållplatser och säkrare skolvägar, samt att minska behovet av biltrafik genom att bygga servicenära och förbättra pendlingsmöjligheter via Roslagsbanan. Kommunen har en kontinuerlig dialog med den statliga väghållaren Trafikverket om behov av åtgärder i det statliga vägnätet för att öka tillgängligheten och trafiksäkerheten, även om kommunen inte i sig får göra åtgärder där.
3.7 Tillgängliggöra reproduktiv hälsovård, familjeplanering och utbildning för alla	Alla ungdomar i kommunen har tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och vård samt information och utbildning på kommunens ungdomsmottagning. Mottagningen erbjuder informationsmaterial på flera språk samt flera alternativ för kontakt.
3.8 Tillgängliggör sjukvård för alla	Många av de sköraste patienterna med komplexa hälsoproblem och svåra funktionsnedsättningar får delar av sin vård inom den kommunala hälso- och sjukvården. Kommunen utför hälso- och sjukvård i särskilda boenden för äldre, korttidsboenden, bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning och dagverksamheter som är reglerade i socialtjänstlagen. Kommunen har till stora delar upphandlade verksamheter där det är privata vårdgivare som utför hälso- och sjukvård, kommunen följer upp vårdgivarna och resultatet redovisas i del- och helårsbokslut till nämnd.

3.9 Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar	Kommunen har en kemikalieplan och arbetar för en giftfri förskola och skola. Likaså finns en policy och plan för VA, där ett av syftena är lyfta fram hälsoaspekter.
--	--

Förslag på nyckeltal

- Bostadsnära natur (300 m Boverket). Se även mål 11.
- Ohälsotal²⁰ inom Österåker respektive i kommunal verksamhet.

Målkonflikter och synergier

Synergi gällande mål 2 (Ingen hunger) avseende att god hälsa minskar övervikt, och tvärt om. Viss målkonflikt finns med mål 4 (God utbildning för alla) gällande att unga i kommunen upplever press i skolan som en stressfaktor²¹. Brist på studieteknik och utmaningar med att ”prioritera rätt” är två faktorer som nämns, vilket innebär att skolmålen i vissa fall utmanar den psykiska hälsan.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

²⁰ Ohälsotal²⁰ är ett mått på antal utbetalda dagar med sjuk-penning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, förtidspension och sjukbidrag från socialförsäkringen.

²¹ Framkom i fördjupningsarbetet med LUPP 2019, i workshops med de unga som gjort enkäten.

5.5 Mål 4. God utbildning

Målet syftar till att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Sverige har ett väl utbyggt utbildningssystem för barn, ungdomar och vuxna. Grund- och gymnasieskola är avgiftsfria och det är skolplikt inom förskoleklass och grundskola. Skolan är reglerad genom lagstiftning med skollagen

som grund, och vad som ska läras ut står i läroplanerna och kursplaner som beslutas av riksdag och regering.²² Skolinspektionen har uppdraget att följa upp all skolverksamhet oavsett huvudman²³.

Forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet i varje samhälle. Det globala målet gällande utbildning är dessutom en förutsättning för flera av de andra globala målen. Sverige har kommit långt gällande mål 4 och har i global jämförelse goda skolresultat²⁴. Men det finns fortsatta utmaningar; att skapa likvärdighet för lärande oavsett elevernas förutsättningar och

Faktaruta:

Saknämnder:

Förskole- och grundskolenämnden och Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden benämns i texten nedan som saknämnder. Saknämnderna arbetar för att ge förutsättningar till utbildning av god kvalitet oavsett kommunal eller privat regi. Det gör de bland annat genom att fördela resurser, ofta kallat "skolpeng", till huvudmän utifrån elevantal. De följer också upp kvalitet och resultat för utbildning i både kommunal och fristående drift i Österåkers kommun. I skollagens mening är saknämnderna likställda med begreppet "kommunen".

Huvudman:

Huvudmannen (kommunens produktionsutskott eller fristående huvudman) driver förskolan/skolan. Och har bland annat ansvar för att barnen/eleverna når målen i läroplanen. Kommunen är huvudman för kommunala skolor.

Enhet:

Rektor har ansvar för en enhet, det vill säga en viss förskola eller skola.

²² Källa: Skolverket.se

²³ Även kommunal förskola följs upp av Skolinspektionen, medan fristående förskolor följs upp av kommunen. Gäller inte heller vuxenutbildning.

²⁴ PISA-undersökningen, en internationell studie som genomförs vart tredje år, visade 2018 att svenska 15-åringar presterar över OECD-genomsnittet inom alla tre ämnesområden läsförståelse, matematik och naturvetenskap. De svenska resultaten är nu tillbaka på samma nivå som 2006, innan de började sjunka.

bakgrund, att fortsätta höja skolresultaten och att utjämna skillnaden i resultat mellan flickor och pojkar samt mellan elever med olika bakgrund. Det behöver säkerställas att utbildnings- och inlärningsmiljöer är inkluderande och tillgängliga för barn, elever och vuxna och anpassade för deras behov och förutsättningar. Antalet behöriga och legitimerade lärare behöver ökas och kvaliteten på undervisningen fortsatt förbättras. Fortsatta insatser behövs för att få kännedom om hur utbildning för hållbar utveckling tillämpas i skolor.²⁵

²⁵ Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling, Regeringskansliet 2021

Det här gör kommunkoncernen

Ett av kommunkoncernens inriktningsmål är att erbjuda länets bästa skola, vilket följs upp av nämnderna. Syftet är att identifiera utvecklingsområden till stöd för huvudmännens utvecklingsarbete och kommunens övergripande insatser och resursfördelning för likvärdig utbildning. Till exempel mäts årligen hur barn och elever upplever våra förskolor och skolor gällande trygghet, delaktighet och undervisning genom en kvalitetsundersökning²⁶. Även vårdnadshavare i förskola, pedagoger och ledning omfattas av enkäterna. Resultatet kommuniceras till medborgarna via webben samt direkt till enheterna.

Som arbetsgivare arbetar kommunen med medarbetarnas kompetensförsörjning, och att identifiera och åtgärda kompetensgap. Med syfte att ha engagerade medarbetare och för att kunna erbjuda bra service och stöd till invånare.

Saknämnderna följer upp resultat och kvalitet i skolorna, till exempel betygsresultat, nyttjandegrad i förskolan och lärarbehörighet. Syftet är att ge en helhetsbild av kvaliteten i verksamheterna som underlag för centralt och lokalt utvecklingsarbete. Samtliga huvudmän erbjuds

årligen en kvalitetsdialog för att analysera resultaten och identifiera eventuella åtgärdsbehov.

Kommunen erbjuder stöd- och fortbildningsinsatser till alla skolor och förskolor i Österåker genom Pedagogcentrum, i syfte att stärka likvärdigheten mellan enheterna i kommunen. Stödet kan bestå av rådgivning gällande barn i behov av särskilt stöd, utlåning av läromaterial och kognitiva hjälpmedel med mera.

²⁶ Med målet i sikte; är kommunens egen utvärderingsmodell utifrån läroplanen som består av elev- och resultatenkäter.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
4.1 Avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet	Resursfördelning sker på lika grunder till fristående och kommunala enheter genom skolpeng eller peng per program. En del av resurserna i grundskolan viktas efter socioekonomiska bakgrundsfaktorer för ökad likvärdighet, enligt en etablerad modell, SALSA ²⁷ . Kommunen delar Sveriges utmaning gällande likvärdigheten avseende exempelvis tillgång på behöriga lärare.
4.2 Lika tillgång till förskola av god kvalitet	Resursfördelning inom förskolan sker på lika grunder till kommunala och fristående enheter. Resultaten i kommunens enkätundersökningar visar att förskolorna i kommunen håller hög kvalitet och att nöjdheten bland både barn och vårdnadshavare är god.
4.3 Lika tillgång till yrkesutbildning och högre utbildning av god kvalitet	Den yrkesutbildning som ligger inom kommunens ansvar är yrkesprogram inom gymnasieskolan och gymnasiala kurser i vuxenutbildningen. Inom vuxenutbildningen erbjuds utbildning genom auktoriserade utbildningsanordnare. I gymnasieskolan samverkar kommunen inom länet så alla tas emot på lika villkor.
4.4 Öka antalet personer med färdigheter för ekonomisk trygghet	SFI (Svenska för invandrare) och övrig kommunal vuxenutbildning utgör en viktig bas för egen försörjning. Det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) syftar till att stödja ungdomar i åldern 16 – 20 år att påbörja eller slutföra en gymnasieutbildning. Kommunen genomför särskilda insatser för entreprenörskap i skolan, såsom exempelvis "sommarlovsentreprenör".

²⁷ Genom Salsa fördelas pengar till skolorna utifrån deras elevsammansättning, till exempel vilken utbildningsnivå som elevernas föräldrar har och hur länge eleverna har bott i Sverige.

4.5 Utrota diskriminering i utbildning	<p>I skollagen finns krav på att alla huvudmän har ett systematiskt arbete mot kränkande behandling och diskriminering.</p> <p>Både förvaltningar och vissa skolor har genomgått HBTQ-certifieringar.</p>
4.6 Alla människor ska kunna läsa, skriva och räkna	<p>Kultur- och fritidsförvaltningen arrangerar läslovsaktiviteter i biblioteket.</p> <p>Läs- och skrivsatsningar pågår i ett flertal kommunala skolor.</p>
4.7 Utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap	<p>I läroplaner och kursplaner ingår undervisning inom hållbar utveckling. Kommunen fördelar medel till förskolor och skolor för projekt inom "Från jord till bord" där barnen involveras i bland annat odling och kunskap om naturens kretslopp.</p>
4.a Skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer	<p>Alla skolor ska enligt skollagen ha tillgång till personal inom elevhälsa, t.ex. skolsköterska och kurator, som genom sina olika specialområden kan bidra till anpassningar i organisation och skolmiljö. De kommunala skolorna har organiserat en central elevhälsa med läkare, sjuksköterska, kurator och psykolog. Det ger god tillgång till elevhälsan även på mindre skolor och gemensamma rutiner för utredning av särskilt stöd, att förebygga frånvaro och rutiner för övergångar mellan skolor och skolformer. Elevhälsa arbetar ihop med skolchef, rektor, elevhälsoteam och pedagoger.</p> <p>Pedagogcentrum erbjuder bland annat utbildning och stöd inom modellen "Att möta olikheter" (AMO) för tillgänglig och likvärdig utbildning.</p>

Förslag på nyckeltal

Det finns redan framtagna indikatorer för kommunkoncernens inriktningsmål "Länets bästa skola"

Målkonflikter och synergier

Att lyckas med mål 4 ger stora positiva effekter för många andra mål, särskilt mål 10 (Minskad ojämlikhet), 3 (Hälsa och välbefinnande) och 1 (Ingen fattigdom). Riktade insatser för kompetenshöjning och vuxenutbildning påverkar också vårt näringsliv och den ekonomiska tillväxten, det vill säga mål 9 (Hållbara industrier, innovationer och infrastruktur) och 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt). Det finns inga målkonflikter med att uppnå framgång i målet God utbildning.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.6 Mål 5. Jämställdhet

Jämställdhet handlar om lika rättigheter, villkor, möjligheter och makt att forma sina liv och bidra till samhällets utveckling mellan könen. Det handlar också om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en förutsättning för en hållbar och fredlig utveckling. Flickor tvingas in i barnåktenskap och utsätts för

könsstämpning. Sveriges utvecklingssamarbete har sedan länge starkt fokus på jämställdhet.

Sverige ligger, tillsammans med de övriga nordiska länderna, i framkant i arbetet med jämställdhet. Sverige har EU:s högsta sysselsättningsgrad för kvinnor i åldern 20-64 år: 79,8 % år 2017²⁸. Snittet inom EU ligger på 66,4 %. Men det finns stora utmaningar vad gäller förväntansbilden av hur flickor/kvinnor respektive pojkar/män ska vara och agera. Unga tjejer upplever sitt mående som sämre än unga killar, de idrottar i mindre utsträckning och

utsätts i större utsträckning för sexuella trakasserier och övergrepp än unga killar²⁹.

Kvinnor åker kollektivtrafik i högre utsträckning än män och på så vis är tillgänglighet och kapacitet i kollektivtrafiknätet en jämställdhetsfråga.

²⁸ För aktuella siffror, se [ekonomifakta.se](https://www.ekonomifakta.se) (en del av Svenskt näringsliv) <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/jamstalldhet/Kvinnor-pa-arbetsmarknaden/>

²⁹ LUPP = Lokal uppföljning av ungdomspolitik. En livsstilsenkät producerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). Genomförs i Österåker med elever i åk 8 och Gy2 var 3:e år (2013, 2016,

2019 osv). Frågorna handlar om fritid, skola, familjen, hälsa, trygghet, samhälle och demokrati, arbete samt framtid.

Det här gör kommunkoncernen

Österåker som arbetsgivare betonar vikten av jämställdhet och alla anställdas lika möjligheter på arbetsplatsen.

Hela Utbildningsförvaltningen, Österåkers bibliotek, Servicecenter, kommunikationsenheten, vissa skolor samt fritidsgårdarna är HBTQ-certifierade, en certifiering som ska innebära att medarbetare har en hög normmedvetenhet och en medvetenhet om hur dessa begränsar möjligheter utifrån fördomar och förutfattade meningar.

Via sociala preventionsgruppen och den ökade samverkan mellan kommunens funktioner den medfört, tas stöd fram och erbjuds till skolor utifrån upplevda utmaningar alternativt i förebyggande, främjande syfte. Kommunen samverkade i projektet ”Våld är aldrig ok”, bland annat med kvinnojouren som kommunen även stöttar ekonomiskt. Ungdomsmottagningen frågar alla ungdomar som kommer om våld, där ingår även sexuellt våld samt informerar genom klassbesök. Personal håller sig uppdaterad via olika nätverk samt har gått och går olika utbildningar i ämnet.

Varje höst genomförs ”Mänskliga rättigheter film”, en filmfestival riktad till skolan där hela utbudet består av filmer som lyfter ämnen kopplade till mänskliga rättigheter med syfte att öppna upp för samtal kring normer och förutfattade meningar.

Kommunen som arbetsgivare arbetar löpande med att öka andelen heltidsanställda ihop med fackförbundet Kommunal i projektet ”heltidsresan”.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt	<p>Där regleringar och lagstiftning träder in har Sverige kommit långt, Österåker hänger med.</p> <p>Kommunen som arbetsgivare undersöker, i enlighet med diskrimineringslagen, om det finns oskäligen löneskillnader kopplat till kön. Om skillnader upptäcks ska handlingsplan tas fram. Riktlinjer mot diskriminering och sexuella trakasserier finns för kommunanställda och lyfts årligen för diskussion hos alla anställda.</p>
5.2 Utrota våld mot och utnyttjande av kvinnor och flickor	<p>Kommunen arbetar för att sprida kunskap och motverka våld i nära relationer. En policy och handlingsplan mot våld i nära relationer håller på att tas fram. Arbetet med detta har medfört möten och samarbeten mellan kommunen och de civilsamhällesorganisationer som arbetar mot kvinnors utsatthet.</p> <p>Andelen tjejer (i högstadiet och gymnasium) som utsatts för sexuellt våld/utnyttjande har ökat något sedan 2016, enligt LUPP 2019.</p>
5.3 Avskaffa tvångsäktenskap och könsstympning	<p>Det finns en utmaning i hela landet att nå fram till nyanlända för information i tillräcklig utsträckning för att helt mota destruktiva uttryck som kommer från nedärvda traditioner.</p> <p>Hedersförtryck tas upp i kommunens kommande policy för Våld i nära relationer.</p>
5.4 Värdesätt obetalt omsorgsarbete och främja delat ansvar i hushållet	<p>I Österåker tas en något mindre andel vab (vård av barn) ut av män än genomsnittet i Sverige. Däremot är det något högre andel föräldradagar som tas ut av män i Österåker jämfört med snittet.</p>
5.5 Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande	<p>Österåkers kommun har en stor andel kvinnor i ledningsposition (78 % 2021) och kvinnliga politiker, vilket också avspeglar en hög andel kvinnliga anställda (77 % 2021)</p>

5.6 Allmän tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter	Ungdomsmottagningen finns tillgänglig för alla ungdomar i kommunen. Personalen är utbildad i HBTQI frågor och mottagningen är FUNK diplomerad. En utmaning är att nå ut till alla.
5.C Skapa lagar och handlingsplaner för jämställdhet	Se nedan listade styrdokument för kommunorganisationen. Det finns mer att göra vad gäller attityder och förväntansbilder.

Förslag på nyckeltal

- Andel heltidsarbetande kvinnor respektive män i kommunen och i kommunorganisationen.
- Andel kvinnor respektive män som arbetar deltid under småbarnsåren.
- Sjuktal för kvinnor/män. Både antal sjukdagar och långtidssjukskrivningar. I kommunal verksamhet respektive i Österåker.
- Andel kvinnor i chefsposition för tjänstemän samt politiker, samt andel kvinnor och män totalt.
- Ungas upplevelse av jämställdhet.

Målkonflikter och synergier

Se mål 1 (Ingen fattigdom) och 3 (Hälsa och välbefinnande). Fler kvinnor än män lever i ekonomisk utsatthet. Hälsa och välbefinnande slår olika olika mot kvinnor och män (flickor och pojkar). Att Österåkers kommun ligger bra till vad gäller kvinnor i ledarroller och beslutsfattande positioner kan ge en falsk positiv upplevelse av jämställdhet. Bland unga, i många fall drivet på sociala medier, lever gamla destruktiva könsnormer och beteenden³⁰.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga

³⁰ Underlag finns bland annat att läsa hos Statens medieråd

5.7 Mål 6. Rent vatten och sanitet

Sverige har globalt sett mycket god tillgång till rent vatten och fungerande avlopp. Sveriges utmaningar är framförallt att förbättra vattenkvaliteten genom att motverka övergödning, miljögifter, rena avloppsvatten från läkemedel, återställa och anlägga våtmarker och skydda värdefulla vattenområden såsom vattentäcker och

viktiga marina ekosystem. Det behövs dock förebyggande åtgärder för att hantera effekter av klimatförändringar som torka och översvämningar. Även miljöövervakningen av svenska vatten behöver förbättras.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen ansvarar för att invånarna har tillgång till rent vatten och fungerande avlopp. Kommunalt färskvatten levereras av Norrvatten och kommer från Mälaren. Kommunen har anordnat tappställen för dricksvatten, i händelse av torka. Roslagsvatten ansvarar för fungerande avloppsnät och avloppsreningsverk. Det finns även många hushåll i kommunen med enskilda avlopp.

Kommunen är tillsynsmyndighet för miljöfarliga verksamheter som kan påverka våra vatten. Kommunen verkar för att inventera och skydda värdefull natur och har också ett aktivt arbete med att bevaka våra vatten och arbeta med att uppnå god vattenstatus.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
6.1 Säkert dricksvatten för alla	God tillgång på kommunalt dricksvatten av god kvalitet. Risk för vattenbrist i enskilda brunnar vid torka, samt i skärgården.
6.3 Förbättra vattenkvalitet och avloppsvattenrening samt öka återanvändning	Utmaningar att hantera avloppsreningskapacitet i en växande kommun, att hantera mikroplattor och läkemedel samt andra miljögifter och att minska föroreningar från enskilda avlopp. Kommunkoncernen arbetar för att värdefulla näringsämnen från avloppsslammet ska kunna återföras i kretsloppet.
6.4 Effektivisera vattenanvändningen och säker vattenförsörjning	Bevakas och hanteras bland annat genom att informera om sparsam vattenanvändning i skärgård och sommartid.
6.5 Integrerad förvaltning av vattenresurser	Kommunen samarbetar med närliggande kommuner kring förvaltning av gemensamma sjöar och vattensystem och är medlem i kustvattenvårdsförbundet.
6.6 Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem	Kommunen arbetar för att skydda värdefulla naturområden, har flera naturskyddsområden och arbetar för att utveckla kust och skärgård i planeringen. Det finns ännu inga marina naturreservat och strandskyddet längst kusten är under tryck.

Förslag på nyckeltal

Inga förslag.

Målkonflikter och synergier

Framsteg för mål 6, särskilt vad gäller övergödning och vattenmiljön, kan begränsas av areella näringar såsom jordbruk och hästgårdar. De påverkar vattenmiljön genom exempelvis behov av bevattning, näringsförluster och påverkan från bekämpningsmedel. Det finns synergier med mål 14 (Hav och marina resurser) och 15 (Ekosystem och biologisk mångfald) gällande skydd och återställning av vattenmiljöer.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.8 Mål 7. Hållbar energi för alla

Sverige har god tillgång till energi och en relativt hög andel förnybar energi (ca 60 %, år 2021 enligt SCB). Därmed har Sverige goda förutsättningar att uppnå målet med ett helt fossilfritt energisystem. Energieffektiviteten har också blivit bättre, BNP har vuxit samtidigt som den tillförda energin har minskat något. Minskningstakten i

energiintensiteten har dock avtagit något sedan 2007. Utmaningar är att fortsätta energieffektivisera transporter, produktion och byggnader, ställa om till fossilfria drivmedel i transportsektorn och öka kapaciteten i elsystemet bl.a. för att kunna koppla på små och förnybara energikällor.

Det här gör kommunkoncernen

Enligt lagen om kommunal energiplanering (1977:439) ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. En ny energiplan tas fram i dagsläget och förväntas bli antagen i år. Kommunen ska främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel.

Kommunen har ingen egen energiproduktion utan har ett nära samarbete med E.ON som äger det lokala el- och fjärrvärmenätet. Elnäten har tillräcklig kapacitet för att försörja befintlig och hittills planerad efterfrågan men det krävs fortsatt tät dialog med exploatörer och E.ON för att undvika lokal kapacitetsbrist. Elnätet har kapacitet att ta emot egenproducerad el på fastlandet, men för större produktionsanläggningar krävs dialog med nätägaren. E.ON:s fjärrvärmeverk Sandkilsverket drivs i princip helt av fossilfria bränslen. Kommunen planerar nya bostadsområden i centrala lägen med tillgång till fjärrvärme, vilket också ger mindre belastningen på elnätet än uppvärmning med värmepumpar.

Kommunens verksamhet har sedan 2016 haft målet att bli fossilfri till 2030. För att nå målet ställs krav på fossilfria drivmedel och fossiloberoende fordon i transportupphandlingar så långt som möjligt.

Kommunen arbetar för att det ska bli mer attraktivt att använda kollektivtrafiken som nästan enbart går på fossilfria bränslen. Åtgärder som gjorts för att öka fossilfria drivmedel i den privata fordonsflottan är installation av flera laddstolpar för elbilar. Kommunen bedriver energi- och klimatrådgivning riktad till allmänheten kring energieffektivisering och minskad klimatpåverkan från energianvändning.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
Delmål 7.1 Allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster	<p>Tillgången bedöms vara god. Vi har dock många elavbrott i Österåkers kommun, vilket delvis kan åtgärdas genom att förstärka elnätet. Det finns risk att elnätskapacitet begränsar utbyggnad av nya bostäder och ny verksamheter på medellång sikt. Likaså är en risk att det inte finns kapacitet för att koppla på vindkraft eller solcellsproduktion. Dessa frågor ska utredas i en ny energiplan.</p> <p>Kommunkoncernen har en potential att minska behovet av hög elnätskapacitet genom att hålla ned effektuttaget under förbrukningstopparna i kommunala fastigheter, med hjälp av bland annat styrsystem.</p>
Delmål 7.2 Öka andelen förnybar energi i den globala energimixen	På grund av hög andel fossil energi i transportsystemet så når vi inte detta mål. Fjärrvärmens är redan nästintill fossilfri, och har en handlingsplan för att fasa ut reservoljan.
Delmål 7.3 Fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller energieffektivitet	Österåkers kommun har relativt låg energianvändning, tack vare avsaknad av tunga industrier. Energieffektiviteten i kommunens fastigheter förbättras genom Armadas arbete med att minska energiförbrukningen.

Förslag på nyckeltal

- Andel förnybara bränslen i kollektivtrafiken (%)
- Andel fossilfri och återvunnen energi i kommunens lokaler

Målkonflikter och synergier

Mål 7 är det mål som är inblandat i flest målkonflikter och målet begränsas av framsteg på mål 2 (Ingen hunger), mål 3 (God hälsa och välbefinnande), mål 14 (Hav och marina resurser) samt mål 15 (Ekosystem och ekologisk mångfald).

Mål 11 (Hållbara städer och samhällen), mål 4 (God utbildning) och mål 13 (Bekämpa klimatförändringarna) främjar starkt mål 7, som i sin tur försvårar framgång för mål 6 (Rent vatten) och mål 15 (Ekosystem och biologisk mångfald).

Den positiva effekt som mål 7 har på systemet som helhet främjar i första hand framsteg för mål 7 självt. Dock är ett gott exempel på en synergi den som finns mellan målet om hållbar energi för alla och målet om att bekämpa klimatförändringarna.

Österåker har en befolkningsutveckling över genomsnittet, vilket högst sannolikt innebär större energianvändning inom kommunen. Den ökade befolkningen innebär att det behöver planeras för ny bebyggelse. Det finns då goda möjligheter att bygga och vidareutveckla ett energieffektivt samhälle med begränsad klimatpåverkan.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.9 Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Målet handlar om att verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt samt full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Sett ur ett globalt perspektiv ligger Sverige bra till i arbetet med mål 8.

Skillnaderna i arbetstid och lön mellan kvinnor och män har minskat kontinuerligt under ett flertal år. Andelen deltidsarbetande kvinnor har minskat markant samtidigt som andelen deltidsarbetande män har ökat något under senaste decenniet. Även löneskillnaderna mellan kvinnor och män har fortsatt att minska. Sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning har ökat de senaste åren och skillnaden mot befolkningen i stort har minskat. Arbetsmarknadsläget, som överlag har utvecklats positivt för ungdomar, har försämrats kraftigt under pandemin, med fler unga som varken studerar eller har arbete. Likaså har pandemin belyst de osäkra arbetsvillkoren inom kultursektorn.

Det finns ett behov att fortlöpande öka sysselsättningen, förkorta arbetslöshetstiderna, motverka långtidsarbetslösheten och bidra till effektivare matchning oavsett kön, ålder och bakgrund. En utmaning för ekonomisk jämställdhet är arbetsmarknadens

könssegregation och att kvinnor och män arbetar i olika yrken med olika lönelägen.

Det här gör kommunkoncernen

Enligt lag ska kommuner ha en god ekonomisk hushållning, vilket innebär att det ekonomiska resultatet ska vara positivt en längre period. I Österåkers kommun är målet att det ekonomiska resultatet ska ha ett överskott på minst en procent varje år och kunna klara av att genomgå en lågkonjunktur. God ekonomisk hushållning innebär också att kommunens verksamheter ska uppfylla sina ändamål, ha god kvalitet och vara kostnadseffektiva.

Kommunen arbetar med att öka sysselsättningen för utsatta grupper genom ansvar för vuxenutbildning, arbetsmarknadsinsatser i samverkan med Arbetsförmedlingen och uppföljningsansvaret för ungdomar som varken arbetar eller studerar. Likaså samverkar kommunen med arbetsgivare i kommunen för att hitta platser för praktik eller anställning.

Som arbetsgivare arbetar kommunen för god arbetsmiljö. HR-avdelningen leder, utvecklar, samordnar och följer upp arbetsmiljöarbete, stöttar cheferna i personalfrågor och hanterar hela löneprocessen. Näringslivsavdelningen stöttar kommunens företagare, bland annat genom rådgivning och förmedling av kontakter. Via upphandlingen främjar kommunen anständiga arbetsvillkor vid produktion av varor och för tjänster som köps in.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
8.2 Främja ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk innovation och uppgradering	<p>Kommunen har ingen direkt rådighet men stöttar kommunens företagare, bland annat genom rådgivning och förmedling av kontakter samt entreprenörskap för unga. Filmskapande är en växande bransch som kommunen stöttar genom att exempelvis tillhandahålla filmutrustning och studio. För turism se delmål 8.9.</p> <p>För kommunens verksamheter är det en utmaning att möta en växande befolkning, utan att administrationen växer. Den demografiska utmaningen kräver nytänk, innovation och effektivare processer i kommunens verksamheter.</p>
8.3 Främja politik för nya arbetstillfällen och ökad företagsamhet	<p>Kommunen arbetar för ökad tillgång till meningsfulla praktikplatser och arbeten, både i kommunal verksamhet och hos det lokala näringslivet.</p>
8.4 Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion	<p>Kommunens näringsliv består mer av tjänster och försäljning av varor än produktion av varor. Kommunen har liten rådighet över resurseffektiviteten hos produkter som invånare konsumerar, men det finns sätt att underlätta för kommuninvånare och näringsliv. Bland annat erbjuder kommunen en återbrukscentral i samarbete med Berga Second hand. För mer exempel på vad kommunen gör och förslag på åtgärder, se mål 12.</p>
8.5 Full sysselsättning och anständiga arbetsvillkor med lika löner för alla	<p>Österåker har en låg andel långtidsarbetslösa.</p> <p>Kommunen som arbetsgivare arbetar för lika lön för likvärdigt arbete, se mål 5 Jämställdhet. Via upphandlingen främjar kommunen anständiga arbetsvillkor för varor och tjänster som köps in.</p>

<p>8.6 Främja ungas anställning, utbildning och praktik</p>	<p>Österåker har en väl etablerad verksamhet som hanterar det kommunala aktivitetsansvaret som syftar till att fånga upp unga 16-20 år som varken arbetar eller studerar. Verksamheten arbetar uppsökande och erbjuder stöd till målgruppen för att hitta tillbaka till studier eller annan sysselsättning.</p> <p>Kommunen erbjuder sommarjobb till unga mellan 16-19 år, inom film, konst, musik, turism, trädgård, barn- och äldreomsorg med mera.</p>
<p>8.7 Utrota tvångsarbete, människohandel och barnarbete</p>	<p>Framförallt arbetar kommunen med att vid upphandling riskbedöma och åtgärda risker i leveranskedjorna, exempelvis genom att ställa krav gentemot leverantörer avseende arbetsvillkor och mänskliga rättigheter.</p>
<p>8.8 Skydda arbetstagares rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla</p>	<p>Kommunen som arbetsgivare arbetar systematiskt med arbetsmiljön ihop med fackliga representanter och alla anställda har månadsvisa arbetsplatsträffar där arbetsmiljöfrågor tas upp. Det finns ett system för att rapportera in arbetsplatsolyckor och tillbud, som följs upp och åtgärdas.</p> <p>Se 8.7 för arbetstagares rättigheter i upphandling.</p>
<p>8.9 Främja gynnsam och hållbar turism</p>	<p>En framtidsvision för Roslagen med fyra målområden och fyra ledmotiv har tagits fram. Av strategin framgår önskvärda samarbetsformer och rollfördelning mellan aktörerna.</p>

Förslag på nyckeltal

- Antal nystartade eller nyetablerade företag
- Överlevnadsgrad efter tre år för nyföretagare
- Medarbetarundersökning, hållbart medarbetarengagemang
- Andel heltidsarbetande månadsavlönade i kommunen (%)

Målkonflikter och synergier

Mål 8 har en relativt hög positiv påverkan på systemet som helhet, då målets negativa påverkan vägs upp genom positiv påverkan via andra mål. Den positiva effekt som mål 8 har främjar dock i första hand framsteg för mål 8 självt.

Mål 16 (Fredliga och inkluderande samhällen) och 17 (Genomförande och globalt partnerskap) är mål vars framsteg starkt främjar mål 8, då dessa har en positiv påverkan på ekonomisk tillväxt.

En målkonflikt som är viktig att belysa är att framsteg för mål 8 kan bidra till ökad produktion och konsumtion och på så vis försvåra framsteg för mål 12 (Hållbar konsumtion och produktion).

Eftersom Sveriges konsumtionsbaserade klimatpåverkan ännu inte har frikopplats från den ekonomiska tillväxten försvårar framgång inom mål 8 också framsteg inom mål 13 (Bekämpa klimatförändringarna). Likaså kan en ekonomisk tillväxt medföra ökad utvinning av naturresurser som till exempel mineraler från havet och orsaka ökade föroreningar och mer marint skräp.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.10 Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

De globala målen är inriktade på att tillgodose fler människors tillgång till hållbara transporter, samt bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

Sverige har i ett globalt perspektiv ett transportsystem med hög tillgänglighet

för alla (kollektivtrafik) och hög hållbarhet. Brist på tillgänglighet gäller främst i glesbygd, men alltså också i många städernas glesare eller fragmenterade förorter. I huvudsak ger infrastrukturen möjligheter för industri och företag att utvecklas, men det förekommer trängsel i och kring de större städernas vägnät.

Tillverkningsindustrin i Sverige minskar årligen, om än i långsam takt, medan tjänstesektorn växer. Trenden kan eventuellt vända i och med de erfarenheter som industrin fått efter de brutna globala leveranskedjorna, i samband med pandemin. Industrins processer blir successivt mer hållbara, med fokus på renare utsläpp till luft och renare bränslen.

Innovationsgraden i Sverige bedöms vara mycket hög. De resurser som avsätts till forskning har dock inte ökat över tid under senare år.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunen arbetar för en hållbar infrastruktur främst genom ett samarbete med Trafikverket och Trafikförvaltningen, men också genom att utveckla det egna nätet av vägar samt cykel- och gångvägar. Tätorten är en av regionens glesaste och har ett fragmenterat gatunät, med utmaningar att hitta effektiva lösningar med hög tillgänglighet för alla. Här arbetar kommunen med fysisk planering för att nya stadsdelar ska bidra till en mer sammankopplad tätort, med trygga kopplingar till Roslagsbanans stationer och effektiva stråk för gång och cykel. Trygghet för barn i cykelstråk är ett fokus i trafikplaneringen. Det pågår också en utveckling av alltmer trygga och attraktiva busshållplatser, cykelparkeringar, etc. Arbetet pågår också för att fördela parkering på allmän plats på ett rättvist sätt och med möjligheter att gynna tillgången till service i tätorten.

Kopplingarna mot de regionala kärnorna består i huvudsak av två väganslutningar till E18 Roslagsvägen, samt järnvägen Roslagsbanan. Kommunen lägger ner betydande arbete på utveckling inom ramen för Sverigeförhandlingen, så att Roslagsbanan kan förlängas till Stockholm City. Kommunen har

även omfattande dialog med Trafikverket gällande kopplingarna till E18. Man samarbetar i hög grad inom STONO³¹ för att utveckla bättre förbindelser inom nordostsektorn av regionen.

Kommunens landsbygd är än mer utspridd, även om den mest befolkade delen (kuststräckan) har bättre förutsättningar. Här arbetar kommunen i dialog med Trafikverket för att trygga främst buss- och biltrafikens tillgång till tätortens service, samt vidare till de regionala stadskärnorna. En dialog förs med regionens Trafikförvaltning för att utveckla båttrafiken till skärgårdens viktigaste bryggor för att få en fungerande persontrafik och godshantering.

Kommunen för en löpande dialog med företag för att bidra med den service som behövs för att utveckla olika verksamheter, inom ramen för kommunens rådgivning. En snabb utveckling av fritidshusområden gynnar företag inom bygg och hantverk, samt vissa typer av handel och vårdverksamheter. Industriverksamhet missgynnas i viss mån av omvandling av industrimark till nya stadsdelar med bostäder. Kommunen arbetar för att utveckla industriområdet Brännbacken, men planerar för att öppna upp

³¹ STONO (Stockholm Nordost) är ett samarbete mellan Danderyd, Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm och Österåkers kommun för en gemensam framtid, framgång och framkomlighet.

ytterligare verksamhetsområden och ge plats till mindre industriföretag i nya stadsdelar.

Med en tydlig vision för stadsutvecklingen arbetar kommunen för att utveckla en större bredd i näringslivet, med en större andel småindustri och kunskapsintensiva företag för att göra sammansättningen av företag mer tålig för förändringar och bättre kunna utnyttja läget i en region som präglas av kunskapsintensiva verksamheter.

Status i Österåker kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
9.1 Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer	<p>Kollektivtrafikens hållplatser är tillgänglighetsanpassade på kommunala vägar. På landsbygden är hållplatser svårtillgängliga och saknar anslutande säkra gångvägar och belysning. Risk för påverkan på infrastruktur av skyfall i vissa områden. Åkersberga station byggs om för ökad kapacitet och säkerhet och även bussterminalen i samband med centrumområdets omvandling.</p> <p>I ett regionalt perspektiv är arbetsplatser i kommunen mindre tillgängliga än andra tätorter (längre restid) vilket är negativt för företagsetablering. Kommunen har också en hög andel arbetspendling. Person- och godstrafik till och inom skärgården är begränsad.</p>
9.2 Främja inkluderande och hållbar industrialisering	Kommunen har endast ett litet antal industriföretag med få anställda. Tillgången till mark lämplig för industriverksamhet är låg. Samarbete mellan skola och industri är inte utvecklad. Samarbete med högskolor är inte utvecklad.
9.3 Underlätta tillgången till finansiella tjänster och marknader	Företagen bedöms ha god tillgång till finansiella tjänster.
9.4 Uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet	Möjligheterna att utveckla infrastruktur och hållbarhet är goda med hänsyn till hela regionens goda tillgång till kommunikationer, högskolor, högutbildad personal och företag i framkant att samarbeta med. Utvecklingen av kommunens reningsverk med miljöteknik i framkant är ett plus.

	Möjligheterna begränsas främst av kommunens geografiska närhet och den i dagsläget låga andelen industriföretag. Då industriverksamhet förekommer i liten skala i kommunen, är dess infrastruktur också utvecklad.
9.5 Öka forskningsinsatser och teknisk kapacitet inom industrisektorn	Kommunens näringsliv är i begränsad omfattning en del av regionens kunskapskluster, d.v.s. samarbete med forskning och högskolor är begränsat, liksom samarbetet med teknikutvecklande företag inom andra av regionens kommuner.
9.C Tillgång till informations- och kommunikationsteknik för alla	Kommunen har väl utbyggt nät av bredband och telekommunikation.

Förslag på nyckeltal

- Antal resor (påstigningar) per invånare gjorda med kollektivtrafik (samlas in till Sveriges Ekokommuner (SEKOM))
- Andel sysselsatta inom industri
- Planlagda ytor som tillåter industriverksamhet (kvm)
- Andel invånare med högskoleexamen

Målkonflikter och synergier

Det finns en konflikt mellan mål för lokala arbetsplatser som sådana och mål för industrialisering, eftersom planerad mark för verksamheter är en begränsning. Efterfrågan på mark för ytkrävande verksamheter för logistik och entreprenadverksamhet, liksom för mer småskalig hantverksföretag, är idag betydligt mer efterfrågad än mark för industriföretag.

En tydlig målkonflikt finns mellan mål 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) och mål 15 (Ekosystem och biologisk mångfald). En utökad infrastruktur i form av transportvägar splittrar landskap och försvårar för arter att röra sig fritt i ekosystem på land.

Mål och arbete för att utveckla främst tätortens koppling till de regionala kärnorna (främst Roslagsbanan till City) har stor betydelse för möjligheterna att etablera olika typer av verksamheter, men inte minst kunskapsintensiva verksamheter i kommunen, med tillhörande innovativ industriverksamhet. Ökad tillgänglighet medför också bättre förutsättningar för samarbete med ABC-regionens högskolor liksom möjligheter för samarbete mellan innovativa företag i regionen.

Kommunens vision för en attraktiv tätort med god tillgång till service och urbana verksamheter har också stor betydelse för att möjliggöra etablering av kunskapsintensiva verksamheter och för inflyttning av nya invånare med högskoleutbildning och

specialistkunskap. Mål kring utbildning av hög kvalitet skulle kunna bidra till utveckling av yrkesutbildningar samt samarbeten mellan skola och näringsliv.

En utveckling av industriföretag i kommunen skulle bidra till ett mer mångfacetterat näringsliv och därmed en mindre sårbarhet för konjunktursvängningar.

Framsteg på mål 9 innebär positiva synergier på flera av de andra målen. Det finns en tydlig koppling till mål 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt) och mål 1 (Ingen fattigdom). Utveckling i linje med målen 11 (Hållbara städer och samhällen), 7 (Hållbar energi för alla) och mål 13 (Bekämpa klimatförändringarna) kommer också att gynna mål 9. Det finns också en koppling till mål 12 (Hållbar konsumtion och produktion).

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.11 Mål 10. Minskad ojämlikhet

Ojämlikhet handlar om skillnader i tillgång, förutsättningar, resurser och förmåga att bidra till och tillvarata potentiella möjligheter till utveckling. Globala målens ledord är ”Leave No One Behind” och mål 10 belyser vikten av att verka för ett samhälle där ingen lämnas utanför i utvecklingen.

Regeringsformen slår fast att det allmänna ska verka för delaktighet och jämlikhet och att barns rätt tas till vara. Ökande inkomstskillnader, bostads- och arbetsmarknadssegregation är två utmaningar. Sverige har fått kritik internationellt kopplat till barns rättigheter, samers rättigheter och även kopplat till migrationshantering. Nationellt syns ojämlikheter mellan grupper gällande faktorer såsom utbildning, boende och tillgång till arbete. Även hälsa är kopplat till socioekonomisk status.

Jämlikhet minskar risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen. Sverige är ett av de mest jämlika länderna i världen.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen är ansvarig för skola, omsorg och socialt stöd och har därigenom goda möjligheter att motverka ojämlikhet mellan olika individer och grupper.

I kommunverksamheten finns strategiska och operativa funktioner för många grupper som riskerar att nå ojämlik status såsom barn och unga, nyanlända, äldre, personer med funktionsnedsättning.

Kommunkoncernen har ett antal styrdokument på plats med syfte att lyfta in olika grupper i organisationens medvetenhet.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
10.1 Minska inkomstklyftorna	Delmålet handlar om att de med 40 % med lägst lön ska ha högre inkomstillväxt än medel. Österåker har högre inkomstklyftor än kommunala genomsnittet i Sverige, vilket beror på att flera har hög inkomst. Kommunen följer inte inkomstutvecklingen hos "de 40 % av befolkningen som har lägst inkomst", men har också låg rådighet över invånarnas inkomstnivåer. Kommunen som arbetsgivare har individuell lönesättning.
10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering	<p>Social inkludering: Kommunen erbjuder kostnadsfria aktiviteter för barn och unga. Biblioteket erbjuder jämlik tillgång till information.</p> <p>Ekonomiskt stöd och personligt ombud är insatser som stöttar människor i utsatthet. Kommunens lagstiftade aktivitetsansvar träder in för unga i gymnasieålder, som behöver stöd tillbaka till utbildning eller praktik.</p> <p>Den offentliga konsten i kommunen är tillgänglig för alla invånare och bidrar till inkludering i det sociala livet, genom att skapa mötesplatser och platstillhörighet.</p> <p>Ekonomisk jämlikhet: varje sommar anställs ett stort antal feriearbetande ungdomar. För många är detta deras första arbete och lön.</p> <p>Politisk jämlikhet: Kommunens rådgivande organ inkluderar barn- och ungdomsråd, tillgänglighetsråd samt pensionärsråd.</p>
10.3 Säkerställ lika rättigheter för alla och utrota diskriminering	Lika rättigheter finns lagstadgat. Men för att utrota diskriminering behövs en medvetenhet kring hindrande normer och förutfattade meningar. Det krävs attitydförändring. Kommunen har HBTQ-certifierat flera verksamheter, särskilt de som är utåtriktade mot invånare.

	<p>Som arbetsgivare arbetar kommunen med kompetensbaserad rekrytering och i alla kommunens jobbannonser står att "Österåkers kommun söker dig som har kompetens att bidra till våra verksamheter oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning."</p>
10.7 Främja ansvarsfull och säker migration	<p>Kommunen har en integrationsstrategi och ett mottagningsteam. Flera insatser har gjorts för att förstärka kommunens arbete med att sätta nyanlända i praktik och arbete, vilket är det viktigaste steget i integreringen. Utmaningar med boende för nyanlända då kommunen väljer två-års avtal.</p> <p>Civilsamhället har tagit stort ansvar för mottagandet och integreringen.</p> <p>Idag finns möjligheter att genomföra IOP³² med civilsamhällesorganisation som verkar på integrationsområdet.</p>

Förslag på nyckeltal

Inga förslag.

³² Idéburet offentligt partnerskap. IOP-avtal skrivs ofta runt en speciell verksamhet, som ägs av den idéburna organisationen, men som den offentliga sektorn vill medverka i.

Målkonflikter och synergier

Ojämligheten minskar genom framsteg på flera andra globala mål. Starkast synergier finns mellan mål 10 och 11 (Hållbara städer och samhällen). Att arbeta för ökade livschanser och hållbar samhällsbyggnad bidrar starkt till minskad ojämlikhet.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.12 Mål 11. Hållbara städer och samhällen

Målet innebär att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver

ny teknik och samarbete mellan flera sektorer.

Planeringen för bebyggelse och transporter i städer och tätorter är viktiga för att Sverige ska nå de globala målen, eftersom de flesta invånarna idag bor i städer. Sverige har jämförelsevis goda förutsättningar att nå målen, då vi saknar riktigt stora sociala klyftor, har en väl utvecklad samhällsservice och en utbyggd kollektivtrafik. Samhällsplaneringen vilar på en stark lagstiftning och drivs av starka samhällsinstitutioner. Det finns utvecklade system för energiförsörjning och avfallshantering, våra bostäder är huvudsakligen av god kvalitet och en liten andel kan anses trångbodda. Bostadsbrist är däremot ett växande problem i städer och tätorter, vilket i sin tur ger ökad trångboddhet i bostadsområden med låga inkomstnivåer och bland individer med utländsk bakgrund.

En av de största utmaningarna för städer och tätorter är att utveckla tät men attraktiv bebyggelse. Med både hög tillgång till service och

kollektivtrafik och med allmänna platser av hög kvalitet, i kontrast till de förortslika strukturer som utvecklats för i första hand biltransporter. Samtidigt ska gröna och blå ekosystemtjänster integreras och hänsyn tas till natur- och kulturmiljövärden.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen bidrar till målet, genom att den fysiska samhällsplaneringen har en tydlig vision, och en väl genomarbetad översiktsplan. Kommunen har också ett organiserat samarbete inom delregionen Stockholm Nordost, vars främsta fokus är effektiva transporter.

Kommunens markinnehav är litet, och kommunen samarbetar därför med de aktörer som vill utveckla mark. Flera delar av den kommunala fysiska planeringen regleras av lagstiftning, bland annat planprocessen och invånarnas möjlighet att påverka den. Kommunen har skyldigheter när det gäller bostadsförsörjning, integration och tillgänglighet för människor med funktionsvariation. Det finns regelverk för skydd av kulturmiljövärden, naturvärden och rekreation. Samhällsplaneringen i stort styrs dock främst av kommunens egna ambitioner och mål.

Kommun arbetar för att komplettera och knyta samman stadsdelar när kommunen växer, samt att utveckla bättre tillgång till viktiga samhällsfunktioner, exempelvis utbyggnaden av Roslagsbanan. De viktigaste utbyggnadsområdena kopplar till stationsområdena för Roslagsbanan.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
Delmål 11.1. Säkra bostäder till överkomlig kostnad	Säkerhet och kvalitet på bostäder är hög men det är en utmaning att ge utrymme för bostäder till en överkomlig kostnad, för exempelvis unga som ska träda in på bostadsmarknaden.
Delmål 11.2 Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla	<p>Åkersberga tätort utvecklas enligt Sverigeförhandlingen med fokus på kollektivtrafiknära bostäder. Samtidigt är det en utmaning att utveckla kollektivtrafiken i samma takt som nya bostäder byggs, vilket riskerar öka antalet bilberoende invånare. 276:an är hårt belastad i rusningstrafik. En cykelväg mellan Täljö och Rydbo etablerats. Enligt en undersökning så är många utanför Åkersberga tätort missnöjda med kollektivtrafiken. Personer utan tillgång till transporter, exempelvis de som bor utanför knutpunkter eller saknar tillgång till bil riskerar att ha sämre livschanser. Kommunen anordnar badbussar ut till Domarudden sommartid.</p> <p>Ett arbete för fler och bättre infartsparkeringar har pågått och fortsätter.</p> <p>Ett förbättringsområde är att öka kunskapen om behov och möjligheter för fokusgrupperna funktionshindrade, barn, äldre och kvinnor.</p>
Delmål 11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering	<p>Strategier och mål för en hållbar urbanisering finns i Österåkers översiktsplan. Medborgardialogen för samhällsplanering är lagstyrd och väletablerad.</p> <p>Tätorten fungerar som centralort och erbjuder samhällsservice och kommersiell service till hela Österåkers kommun. Här planeras ytterligare förtätning. Kommunens arbete för en levande landsbygd fokuserar främst på att utveckla transportmöjligheter och kommunikationer, samt att planera för utveckling av samhällsservice i så kallade knutpunkter.</p>

<p>Delmål 11.4 Skydda världens kultur- och naturarv</p>	<p>Kommunen har en antikvarie-tjänst på heltid och en fornvårdsplan med avsatt budget 2019-2023.</p> <p>Exempel på att kommunen lyft ett historiskt värde i samband med exploatering är vid Tråsättra, säljagarbosättning. I Biskopstuna har arkeologer och allmänheten samarbetat med bland annat amatörarkeologiska kurser.</p> <p>Vid planläggning beaktas offentlig utsmyckning och konst för att berika och förbättra kommunens offentliga miljöer. Detta bidrar till att skapa orienterbarhet, mötesplatser, trygga allmänna platser och platstillhörighet.</p>
<p>Delmål 11.5 Mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer</p>	<p>Österåkers läge vid kust och kanal, innebär påtagliga utmaningar för att anpassa ny bebyggelse till väntade risker för exempelvis skyfall, havsnivåhöjningar, skred och värmeböljor. Kommunen har ett utvecklat arbete för att hantera dessa frågor inom samhällsplaneringen och att mildra effekterna av störtregn genom dagvattenlösningar.</p>
<p>Delmål 11.6 Minska städers miljöpåverkan</p>	<p>Nya bostäder kräver mycket material och kemiska produkter vilket genererar stora utsläpp i byggfasen. Under resten av livstiden beror miljöpåverkan från bebyggelsen främst på energieffektivitet och energikälla. I Österåker finns ett fjärrvärmenät som täcker de centrala delarna och kommunen samarbetar med energibolaget för att försörja nya områden med fjärrvärme.</p> <p>Österåker har generellt god luftkvalitet, enda stället där överskridna riktvärden för föroreningar uppmätts är i tunnelöppningarna under centrum.</p> <p>Läs mer om avfallshantering och återvinning under mål 12, och om klimatpåverkan från transporter under mål 13.</p>
<p>Delmål 11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla</p>	<p>Invånare i Österåker har mycket hög tillgänglighet till närnatur och parker. I översiktsplanen finns riktlinjer för andel grönområde och park i tätortsområden.</p>

	Kommunen uppdaterar kunskap om kulturmiljövärden och rekreationsvärden och kan därför ta hänsyn till kulturmiljö- och naturvärden vid bebyggelseutveckling.
Delmål 11.A. Främja nationell och regional utvecklingsplanering	Kommunkoncernen deltar aktivt främst i regional utvecklingsplanering. Alla kommunala planer remitteras till länsstyrelsen och berörda kommuner. Likaså svarar kommunen på remisser av kommunala, regionala och nationella planer från kommuner, länsstyrelsen, regionen och statliga myndigheter.

Förslag på nyckeltal

- Finansiella resurser för att utreda, skydda och förvalta natur- och kulturarv per capita.
- Befolkningstäthet inom tätorten.
- Mäta kommunens investeringar i dagvatten, t.ex. antal meter som renoverats.
- Antal skador kopplade till översvämning (försäkringsbolag).

Målkonflikter och synergier

Framsteg inom mål 11 har stor indirekt och direkt positiv påverkan på alla de övriga målen.

I högst utsträckning påverkas mål 10 (Minskad ojämlikhet) positivt av framgång på mål 11, men även mål 7 (Hållbar energi för alla) påverkas i hög grad, vilket i sin tur bidrar till framgång på mål 13 (Begränsad klimatpåverkan). Mål 15 (Ekosystem och biologisk mångfald) är det mål som gynnas minst av framgång på mål 11.

En målkonflikt är att bebyggelseutveckling kring tätorten, nära service och kollektivtrafik hamnar i konflikt med tätortsnära jordbruksmark och därmed mål 2 (Ingen hunger).

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.13 Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Mål 12 handlar om att frikoppla ekonomisk tillväxt från miljöbelastning och att öka resurseffektiviteten för att ställa om dagens resursanvändning till att bli mer hållbar.

Mål 12 är ett av de globala målen som Sverige har störst utmaningar att uppfylla³³. Utmaningarna ligger i att hitta

sätt att minska de nationella konsumtionsbaserade utsläppen men även de globala utsläppen kopplade till svensk konsumtion. Idag innebär svenskarnas konsumtion att vi tar ut mer resurser än vad som återskapas och att föroreningarna i naturen ökar vilket medför negativa effekter på både människors hälsa samt miljö.³⁴

Sverige har genomfört ett flertal åtgärder i målet hållbar konsumtion i form av olika nationella handlingsplaner och styrmedel. Regeringens strategi för hållbar konsumtion fokuserar på livsmedel, transporter och cirkulär ekonomi. Ett exempel är sänkt mervärdesskatt för reparationer av exempelvis skor och cyklar i syfte att göra det lönsamt och enkelt att återbruka produkter.³⁵

³³ <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2021/2021-sustainable-development-report.pdf>

³⁴ <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2021/07/210703a-gill-carlsen-sdgs-mfa-report-2106f.pdf>

³⁵ https://www.regeringen.se/49d5f2/globalassets/regeringen/dokument/regeringskansliet/agenda-2030-och-de-globala-malen-for-hallbar-utveckling/voluntary-national-review--vnr/2021_sveriges_genomforande_av_agenda_2030_for_hallbar_utveckling_webb.pdf

Det här gör kommunkoncernen

Det kommunala avfallsansvaret sköts av Roslagsvatten som ansvarar för avfallsinsamling från hushållen. Kommunkoncernen arbetar med att underlätta för invånare och företag att avfallsminimera och konsumera mer hållbart, t.ex. via återbruksstationen på Brännbacken.

Ett annat område där kommunen arbetar för att göra skillnad är i egna upphandlingar och inköp. Kommunkoncernen köper in och upphandlar varor och tjänster så som skol- och vårdverksamheter, anläggningsarbeten samt renovering och underhåll av våra lokaler för stora summor. Relevanta hållbarhetskrav ska enligt riktlinjerna ställas i samtliga upphandlingar, och upphandlande verksamhet ska kontakta hållbarhetsstrateg om de behöver hjälp att ställa relevanta hållbarhetskrav. I många fall används ramavtal som gjorts av SKR:s upphandlingsbolag Adda, som har resurser och kompetens att ställa relevanta och innovativa hållbarhetskrav. Från 2021 har ett nytt inköpssystem implementerats och interna resurser har avsatts för att arbeta systematiskt med nya rutiner för inköp, vilket kommer ge god kontroll över inköpen.

En Kemikalieplan med prioriterade åtgärder har tagits fram och ska vara vägledande för kommunens verksamheter. Åtgärderna gäller bl.a. upphandling, förorenade områden och byggnation. Syftet är att minska och fasa ut användningen av farliga kemikalier. I planen finns det ett antal prioriterade åtgärder som ska implementeras i

verksamheten för att i slutändan resultera i en bättre hälsa för människor och miljö i kommunen.

För att öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar arbetar olika delar av kommunkoncernen, såsom förskolor och skolor, Roslagsvatten och Miljö- och hälsoskydd, med informations- och kunskapshöjande insatser.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
12.2 Hållbar förvaltning och effektivt nyttjande av naturresurser	<p>Samma åtgärder som delmål 8.4 (Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion). I kommunverksamheten gäller det cirkulariteten i inköpen som har stor förbättringspotential. Vissa saker har vi på plats såsom lång livslängd och återtag för datorer. Kommunkoncernen kan göra mycket mer för att hjälpa invånare att återbruka och här finns även störst potential att göra skillnad.</p> <p>Armada är en långsiktig fastighetsägare och arbetar aktivt med reparationer och underhåll för att förlänga livslängden på sina fastigheter.</p>
12.3 Minska matsvinnet i hela livsmedelskedjan	<p>Måltidsenheten som serverar mat till skolor, förskolor och äldreboenden arbetar med att minska matsvinnet och mäter det varje dag. Från 2022 mäts även tallrikssvinn. Under 2021 var mängden matsvinn ca 30gr/portion i mottagningskök och ca 13 gr per portion i tillagningskök (avser köks- och serveringssvinn).</p> <p>Hushållens och restaurangernas matsvinn mäts, men mer proaktivt arbete med riktade informationsinsatser skulle kunna minska svinnet ytterligare.</p>
12.4 Miljövänlig hantering av avfall och kemikalier	<p>God hantering av avfall och farligt avfall. Dumpning av skräp i naturen, liksom övergivna skrotbåtar är ett fortsatt problem. Kemiska produkter i kommunal verksamhet är bl.a. köldmedier i lokaler, men det saknas överblick över kommunal kemikalieanvändning.</p>
12.5 Minska mängden avfall	<p>Det finns en återvinningscentral för bland annat grovavfall och farligt avfall med generösa öppettider, och med möjlighet att lämna in helt och rent "avfall" till privat second hand-aktör. Det saknas aktörer som arbetar med up-cycling. Avfallsmängderna har ökat de senaste åren. I kommunal verksamhet finns inget aktivt arbete med att minska avfall eller bytes-site för tex möbler och IT-utrustning.</p>

12.7 Främja metoder för hållbar offentlig upphandling	Kommunen kan fortsätta att utveckla det systematiskt med hållbarhet i upphandling, följa upp leverantörer och samarbeta för att ligga i framkant. Det gäller framförallt stödet för upphandlande verksamhet att följa upp hållbarhetskrav och uppföljning, men även att utveckla kravställan och exempelvis inkludera livslängd i utvärdering av produkter. Kommunen använder ramavtal från SKR som är ett bra sätt att effektivisera upphandlingen och ställa relevanta hållbarhetskrav.
12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar	Utbildning i hållbarhet ingår i skolplanen. Medel till Från jord till bord-projekt i skolor och förskolor.

Förslag på nyckeltal

- Indikatorer för cirkulär och hållbar upphandling: Andel av avtalen som följer ställda hållbarhetskrav. Andel av avtal med hållbarhetskrav.
- Andel certifierat skogsbruk (Delmål 12.2)
- Följ upp hur skolungdomar upplever skolutbildning om hållbar utveckling i LUPP-enkät (Delmål 12.8)

Målkonflikter och synergier

Mål 12 begränsas av framsteg på mål 1 (Ingen fattigdom) och 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt) eftersom minskad fattigdom och ökad tillväxt antas öka konsumtion och produktion.³⁶ Om ekonomisk tillväxt däremot frikopplas från ohållbar resursanvändning kan målen istället verka i synergi.

Om kommunen börjar arbeta mer med återbruk kommer det behövas upprättas olika servicecenter. Detta kommer därmed att leda till fler arbetstillfällen vilket ytterligare innebär att målet kommer vara i synergi med mål 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) och 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt).

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

³⁶ <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2021/07/210703a-gill-carlsen-sdgs-mfa-report-2106f.pdf>

5.14 Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. En stor andel av de ökade utsläppen av växthusgaser kommer från fossil energi. De största utsläppen i Sverige kommer från våra transporter, livsmedel och byggnation.

Sverige har skrivit på Parisavtalet och strävar efter att bli världens första fossilfria välfärdsland. Sveriges

övergripande klimatmål är att nå netto-noll utsläpp av växthusgaser till 2045, vilket innebär 85 % mindre utsläpp än 1990. Hittills har utsläppen minskat med 26 %.

Tillgång till hållbar, tillförlitlig och fossilfri energi och rena bränslen är en förutsättning för att begränsa vår klimatpåverkan. Sverige har god tillgång till energi och en relativt hög andel förnybar energi (56 % 2019), men transportsektorn är fortfarande i hög grad beroende av fossila energikällor.

Det här gör kommunkoncernen

Österåker har satt sina mål i linje med nationella klimatmål, vilket är Sveriges tolkning av landets åtaganden i Parisavtalet. Österåkers utmaningar följer Sveriges; att ställa om från ett linjärt resursförbrukande till cirkulärt och bryta fossilberoendet som är särskilt stort i transportsektorn. Exempel på viktiga åtgärdsområden för att begränsa kommunkoncernens klimatpåverkan är transporter samt upphandling och inköp.

Kommunkoncernen arbetar på flera sätt med att begränsa utsläppen i kommunen och från den egna verksamheten. Bl.a. genom att samhälls- och trafikplaneringen, att erbjuda energi- och klimatrådgivning till invånare och samverka med E.ON³⁷. Likaså pågår ett arbete med att energieffektivisera i egna fastigheter och fasa ut fossil energi, samt att främja klimat- och energiprestanda, ökad cirkularitet och avfallssortering vid byggnation och renovering i egna fastigheter.

Kommunkoncernens arbetar för att underlätta för medarbetare att resa hållbart i tjänsten, i enlighet med kommunens resepolicy.

Ett löpande arbete pågår för att minska miljö- och klimatpåverkan från kommunkoncernens upphandling och inköp, samt att förbättra uppföljningen av dess klimatpåverkan (bl.a. erbjuds de kommunala förskolorna, skolorna och äldreboendena klimatsmart och närodlat mat).

För att öka kunskapen om konsekvenser av ett förändrat klimat och hur kommunen kan minska de negativa konsekvenserna på infrastrukturen och samhällsviktiga objekt har en klimatanpassningsplan tagits fram.

Österåkers kommun är i stark tillväxt med flera nya, stora utbyggnadsområden vilket kräver fokus på klimatsmart byggande och en aktiv energiplanering, för att säkerställa tillräcklig energiförsörjning och samtidigt ställa om till ett hållbart energisystem. E.ON:s fjärrvärmeverk förser de tätbebyggda områdena nära centrum med fossilfri fjärrvärme.

³⁷ E.ON: Österåkers kommuns leverantör av el och fjärrvärme.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
Delmål 13.1 Stärk motståndskraft och anpassning till klimatrelaterade faror och katastrofer	Risker med klimatförändringar som kommunen behöver hantera är bland annat skyfall och översvämning, havsnivåhöjning, försämrad markstabilitet samt värmeböljor och torka, med ändrade grundvattennivåer och saltvatteninträngning.
13.2 Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering	Kommunkoncernen har ett nytt Miljö- och klimatprogram med mål och delmål som syftar till att Österåkers kommun minst ska uppfylla nationella klimatmål.
Delmål 13.3 Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar	<p>Kommunen arbetar utifrån nationella riktlinjer för klimatanpassning samt genom kommunens klimatanpassningsplan (från 2018) för att hantera klimatförändringar.</p> <p>Det ingår i skolans läroplan att öka kunskapen om hållbar utveckling, vilket exempelvis innefattar att elever ska kunna koppla egna handlingar till effekter på miljön och klimatförändringar.</p> <p>EKR (Energi och klimatrådgivningen) har kostnadsfri rådgivning till invånare och företag om hur de kan minska sin energianvändning samt miljö- och klimatpåverkan</p>

Förslag på nyckeltal

Inga förslag.

Målkonflikter och synergier

Att arbeta mot med att begränsa klimatförändringar innebär åtgärder som också ger synergier för målen 7 (Hållbar energi), 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur), 11 (Hållbara städer och samhällen) samt 12 (Hållbar konsumtion och produktion).

Utmaningen ligger i att bryta målkonflikten med mål 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt). Om det skapas mer arbetsplatser inom kommunen kan arbetspendlingen och därmed utsläpp från transporter minska. I Sverige har det skett en frikoppling mellan den ekonomiska tillväxten och våra nationella utsläpp av växthusgaser, det vill säga att det har sett en ekonomisk tillväxt samtidigt som våra inhemska utsläpp minskat (om än inte i linje med våra klimatmål). Däremot finns inte samma frikoppling vad gäller den konsumtionsbaserade klimatpåverkan.

Att på olika sätt främja mål 4 (God utbildning) kan ha synergier med målet, eftersom det ingår i skolplanen att ge kunskap om klimatförändring och andra hållbarhetsutmaningar. Det är viktigt att utbildningen också bidrar till ett engagemang och hopp kring lösningar.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.15 Mål 14. Hav och marina resurser

Inom detta område har Sverige stora utmaningar. Utsläppen av miljögifter till havet och övergödning behöver minska för att uppnå god kemisk och ekologisk status på vårt kustvatten. Sverige behöver formellt skydda fler marina miljöer och utföra åtgärder som ökar nu vikande bestånd av viktiga fiskarter. Ett annat fokus är att minimera effekterna av

klimatförändringarna och havsförsurningen.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunen har ansvar för översikts- och detaljplanering i Österåker och ansvarar för prövning av strandskydd och vattenverksamhet som kopplar till delmålet om att bevara kust- och havsområden. Kommunen är även tillsynsmyndighet över miljöfarliga verksamheter med syfte att minska föroreningarna till havet.

Kommunen bidrar till delmålet att skydda och återställa ekosystem genom att verka för att utöka antalet skyddade områden i marin miljö. Kommunen arbetar med ett lokalt åtgärdsprogram för vatten med syfte att identifiera åtgärder som ska ge god kemisk och ekologisk status i Österåkers vatten.

Status i Österåker kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
14.1 Minska föroreningarna i haven	Övergödningen behöver minska och utsläppen av miljögifter stoppas. Reningstekniker för avloppsreningsverket avseende exempelvis mikroplaster, läkemedel och PFOS behöver utvecklas.
14.2 Skydda och återställ ekosystem	Kommunen verkar för att öka den totala ytan skyddad marin miljö (som bör uppgå till ca 10 % av totalytan enligt globala och nationella mål) samt utföra restaureringsarbete för återställning av viktiga miljöer.
14.5 Bevara kust och havsområden	Kommunen arbetar med ett strategiskt dokument för utveckling av bebyggelse och infrastruktur i skärgården. Kommunen är ansvarig för prövning av strandskydd och vattenverksamhet och en utmaning inom detta område är att till synes små åtgärder sett till hela kommunen blir en stor påverkan på känsliga miljöer varje år.

Förslag på nyckeltal

Nyckeltal för Sveriges miljömål ”Hav i balans och levande kust och skärgård”, relevanta att följa för kommunen:

- Ekologisk och kemisk status för kustvatten
- Kustnära byggande (antal byggnader 100 m från havsstrandlinjen, beviljade dispenser från strandskydd, andel bebyggelsepåverkad havsstrandlinje)
- Marint skräp på stränder i form av mängder avfall som hämtas på kommunala bad, alternativt att följa som bevakande indikator från Håll Sverige Rent.

Målkonflikter och synergier

Väl fungerande marina miljöer skapar högkvalitativa livsmedel vilket ger synergier med målen 2 och 3 (God hälsa och välbefinnande). Målet kan begränsas av mål 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt) om det skulle medföra ökad utvinning av naturresurser t.ex. mineraler från havet och orsaka ökade föroreningar och mer marint skräp. En hållbar ekonomisk utveckling, med cirkulära flöden och en finansiell marknad med hållbarhet i fokus, skulle däremot ha stor positiv betydelse. Det finns synergier med mål 15 (Ekosystem och biologisk mångfald) då marina ekosystem och landbaserade ekosystem är sammankopplade. Det finns synergier med mål 6 (Rent vatten och sanitet) då bättre rening av t.ex. avloppsvatten innebär mindre påverkan på de marina ekosystemen i form av övergödning och miljögifter.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.16 Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald

Globalt finns inga indikationer på att förlusterna av den biologiska mångfalden har bromsats. Arter dör fortfarande ut i ett historiskt högt tempo. Det finns både positiva och negativa indikatorer från Sverige. Landets yta täcks till knappt 70 % av skogsmark och är rikt på myrar och våtmarker. Sveriges landbaserade ekosystem är centrala för att bevara den

biologiska mångfalden. De förser oss med en rad olika ekosystemtjänster som bygger välbefinnande i hela landet och utgör livsmiljöer för många olika arter.

Den totala mängden skog har i huvudsak varit konstant sedan 2015 och även om det finns behov av att ytterligare öka hänsyn till naturvård så har skogsbruket visat en långsiktig positiv utveckling gällande miljöhänsyn. En rad olika uppföljningar visar samtidigt på att Sverige har svårt att nå miljömålen och det råder en intensiv debatt i samhället om målkonflikter kopplade till skog.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunen ansvarar för den fysiska planeringen genom upprättande av exempelvis översiktsplan och detaljplaner samt är ansvarig myndighet för att utfärda bygglov, vilket styr utvecklingen

av kommunen. Kommunen har ansvar för att bedöma vilken miljöpåverkan detaljplaner och program kommer ha.

Kommunen har möjlighet att ta beslut om att skydda områden som naturreservat eller andra typer av områdesskydd, och driver i skrivande stund ett ärende för att inrätta ett naturreservat. Inom ramen för den fysiska planeringen arbetar kommunen med att utöka kunskapen om Österåkers naturområden genom inventering men även prioritering av bevarande av värdefull miljö. Vid förvaltning av allmän mark såsom parker och naturområden främjas biologisk mångfald genom naturvårdsinriktad skötsel till exempel att främja pollinerare, skydda ekar, använda inhemska växter och använda belysning varsamt. Kommunen bedriver tillsyn över miljöfarliga verksamheter med syfte att minska påverkan på naturen och därmed skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
15.1 Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten	Detta görs inom ramen för den strategiska planeringen och detaljplaneringen. Det görs även genom tillsyn av miljöfarliga verksamheter samt genom att påverka invånare och företag.
15.2 Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar	Kommunen äger en liten andel av Österåkers skog och här bedrivs inte ett aktivt skogsbruk.
15.3 Återställ ökenspridning och återställ förstörd mark	Kommunen arbetar med att inventera och prioritera föroreningar samt arbetar för att åtgärda förorenad mark, men det kan vara svårt att fastställa föroreningsansvar och att återställa förorenad mark är dyrt.
15.5 Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer	Arbete med grön infrastruktur sker i samband med samhällsplanering , se mål 11, samt genom tillsyn av miljöfarliga verksamheter. Kommunen arbetar även med att skapa skyddade områden.
15.8 Förhindra invasiva främmande arter i land- och vattensystem	Kommunen bekämpar invasiva arter på kommunalägd mark, som ett sätt att gynna biologisk mångfald. Kommunen har information samt en felanmälan gällande upptäckt av invasiva arter på kommunens mark. Verifierade förekomster på kommunens mark rapporteras vidare.. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för markägarnas lagstiftade ansvar att bekämpa invasiva arter och driver även åtgärdsarbetet.
15.9 Integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning	Detta görs inom ramen för den strategiska planeringen, detaljplaneringen samt i förvaltningen av kommunens parker och naturmark.

Förslag på nyckeltal

- Andel skyddad produktiv skog
- Bevarandestatus för olika naturtyper

Målkonflikter och synergier

Begränsas av 7 (Hållbar energi) för alla eftersom målet att fördubbla andelen förnybar energi och bygga ut infrastrukturen ses som ett hot mot bevarande av biologisk mångfald. Och begränsas av 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) då utökad infrastruktur i form av transportvägar fragmenterar landskap och försvårar för arter att röra sig fritt i landbaserade ekosystem. Det finns synergier med mål 14 (Hav och marina resurser) då marina ekosystem kopplar till landbaserade ekosystem som drar nytta av varandra. Det finns synergier med mål 3 (God hälsa och välbefinnande) då möjlighet att vara i naturen bedöms vara positivt för både mental och fysisk hälsa och den möjligheten beror mycket på bevarande av tätortsnära grönområden.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.17 Mål 16. Fredliga och inkluderande samhällen

Delmålen som ligger under mål 16 syftar i hög grad till att minska våld i samhället. Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Inga varaktiga framsteg kan nås i en kontext präglad av konflikt och våld. Inkluderande, ansvarsfulla och rättvisa institutioner är grunden för en god samhällsstyrning fri

från konflikter, korruption och våld. Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande.

Ett rättssäkert juridiskt system och transparenta institutioner är en förutsättning och anses uppfyllt då Sverige har rankats som tredje minst korrupta landet i en global ranking³⁸. Medborgarna i Sverige har högt förtroende för de politiska och statliga institutionerna. Det politiska deltagandet i Sverige är internationellt sett högt både i samband med val och i demokratiska processer mellan valen. Samtidigt finns en relativt stor grupp i befolkningen som står långt ifrån deltagande och delaktighet i demokratin. Det demokratiska

samtalet hotas av ett hårdnande debattklimat som riskerar att tysta viktiga röster. Otryggheten har ökat något och uppmäter de högsta nivåerna sedan mätningarna började 2006. Våldet i Sverige, inklusive det dödliga våldet har ökat sedan 2012. I ett globalt perspektiv har Sverige dock fortsatt mycket låga nivåer av dödligt våld³⁹.

För att främja en hållbar och rättvis utveckling är det också viktigt att följa upp och motverka korruption i samhället. Liksom att minska tillgången till illegala vapen och stoppa de finansiella flöden som används av organiserad brottslighet och som finansierar terrorism.

³⁸ <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

³⁹ https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70c9a1/1629181100220/2021_8_Dodligt_skjutvapenvald_i_Sverige_och_andra_europeiska_lander.pdf

Det här gör kommunkoncernen

Trygghet är ett av kommunens prioriterade strategiska områden. Kommunen har ett aktivt trygghetsarbete via en förvaltningsöverskridande styrgrupp och rådet ”Trygg i Österåker”, där även sociala preventionsgruppen finns.

Kommunen tar emot och utreder orosanmälningar vid misstanke om att barn far illa. Det finns lagkrav för att alla kommuner ska ha en handlingsplan mot våldsbejakande extremism vilket finns i Österåker.

Likaså arbetar kommunen med att ge allmänheten insynsrätt i kommunens verksamheter samt ärenden enligt offentlighetsprincipen samt tillgång till allmänna handlingar enligt tryckfrihetsförordningen.

För att kunna påverka Fredliga inkluderande samhällen behövs ett arbete med att stärka delaktighet och känslan av att vi alla är medskapare. Samverkan med civilsamhället är en viktig del i det arbetet, läs mer om kommunens samverkan på mål 17. Ett arbete för att ta fram en demokratiplan har påbörjats.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåkers kommun	Beskrivning av nuläget i Österåkers kommun och hur kommunkoncernen bidrar
<p>16.1 Minska våldet. Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.</p>	<p>Kommunen har ett trygghetsmål och arbetar med både situationell trygghet och social prevention. Se mål 3.</p> <p>71% upplever sig trygga i sitt bostadsområde i Österåker. Det är stora skillnader mellan hur män och kvinnor upplever trygghet i det egna bostadsområdet sent på kvällen.</p> <p>Kommunen erbjuder stöd till familjer och vuxna där det kan förekomma våld i nära relationer. 76 % av brukarna av kommunens individ- och familjeomsorgen, ger positiva svar på brukarfrågan " Har din situation förändras sedan du fick kontakt med IFO".</p> <p>Kommunen utbildar personal som möter hedersrelaterat våld och förtryck. Ett exempel på våldsförebyggande arbete var projektet Våld är aldrig ok under 2021 i samarbete med Kvinnojouren, ungdomsjouren Bellis och Svenska kyrkan.</p>
<p>16.2 Skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld</p>	<p>Kommunen tar emot orosanmälningar vid misstanke om att barn far illa. Därefter sker vid behov utredning och insatser, vilket förutsätter en samverkan med barnet och deras familj.</p>

16.5. Bekämpa korruption och mutor	Var i fokus i internkontrollen 2020. Finns strategi och rutiner i kommunen för att motverka korruption.
16.6 Bygg effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner	Nöjdheten med äldrevården ligger relativt högt (80 %). Föräldrar till förskolebarn är nöjda med förskoleverksamheten (91 %). Nöjdheten med bemötandet hos kommunen låg på 82 % 2020, vilket är en sänkning jämfört med 2019. Däremot ökade andelen som får direkt svar på en enkel fråga vid första kontakten.
16.7 Säkerställ ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande	De kommunala råden med representanter från olika grupper i samhället såsom barn och unga, pensionärer och föreningar är en värdefull insats.
16.10. Säkerställa allmän tillgång till information och skydda de grundläggande friheterna	Offentlighetsprincipen gäller avseende allmänhetens tillgång till insyn i kommunens verksamheter, ärenden och offentliga dokument. Det pågår ett arbete för att implementera ett e-arkiv i syfte att bevara digital information enligt lagkrav.

Förslag på nyckeltal

Inga förslag.

Målkonflikter och synergier

Målet dras inte automatiskt med av framgångar i andra mål och står inte i direkt konflikt med något annat mål. Därav är det ett viktigt mål att arbeta med, då fredliga samhällen är en förutsättning för en hållbar utveckling. Synergierna är starkast med mål 10 (Minskad ojämlikhet), 3 (God hälsa) och 1 (Ingen fattigdom), men även för en ekonomisk tillväxt.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

5.18 Mål 17. Genomförande och globalt partnerskap

Mål 17 kan ses som en verktygslåda för att kunna nå de övriga globala målen. Samarbete och samverkan, både nationellt och internationellt, är en nyckel till framgång i arbetet med Agenda 2030. En viktig del är att skapa en närmare samverkan mellan den offentliga sektorn och civilsamhället. I ett kommunalt perspektiv handlar målet om vikten av

samarbete både mellan kommunens verksamheter, och mellan kommunen och invånare, privata aktörer, föreningar och andra aktörer. Under senare år har intresset för organiserad samverkan genom idéburna offentliga partnerskap (IOP) ökat kraftigt, inte minst i kommunerna.

En del av delmålen är inriktade på internationellt samarbete och att fördela finansiella resurser och teknikkapacitet till de minst utvecklade länderna. Sverige är en stark biståndsnation, men även om finansiella resurser fördelas från nationell nivå kan kommuner samverka globalt, exempelvis genom kommunala partnerskap.

Det här gör kommunkoncernen

Kommunkoncernen deltar i ett flertal samarbeten och nätverk i länet och regionen. Därutöver deltar kommunen i nätverk och olika typer av pilot-, utvecklings- eller forskningsprojekt samt är medlemmar i olika föreningar.

Merparten av samarbetena har fokus på att tillsammans hantera gemensamma utmaningar, dela kunskap, skapa samsyn och främja samverkan kring viktiga frågor inom olika verksamhetsområden. Glokala Sverige är ett exempel på ett projekt som kommunen deltar i, som har specifikt fokus på att stärka kunskap och engagemang för just Agenda 2030, bland politiker och tjänstepersoner i kommuner och regioner. Österåker är också medlem i Sveriges Ekokommuner samt Svenska cykelstäder.

Flera av kommunens verksamheter har ett aktivt och framgångsrikt samarbete med det lokala civilsamhällets organisationer och föreningar. För krissituationer har kommunen ett avtal med civilförsvarsförbundet.

Inom samhällsplanering samverkar kommunen regelbundet med exempelvis Länsstyrelsen, andra norrortskommuner kring gemensam trafikplanering i Stockholm Nordost, E.ON avseende el- och fjärrvärmenätet och Norrvatten avseende dricksvattenförsörjning. Det finns samverkan om regionens gröna kilar och kring gemensamma vattenområden. Roslagsvatten samarbetar med Berga Second Hand som hanterar återbruket på Brännbackens återvinningscentral. Det nya avloppsreningsverket i Margretelund tas fram i samarbete med IVL, C-Green Technology AB.

Gällande näringsliv finns väletablerad samverkan med de lokala företagen genom platsbesök och de näringslivsdagar och företags- och branschträffar som kommunen anordnar. Dessutom samarbetar kommunen bland annat med nyföretagarcentrum, Ung företagsamhet, Arbetsförmedlingen, tillväxtregionplaneförvaltningen, Visit Roslagen och Roslagssamarbetet⁴⁰, Stockholm Business Region och Stockholm Business Alliance. När

⁴⁰ Kommunen är delägare i Visit Roslagen. Roslagssamarbetet är ett samarbete mellan Österåker, Norrtälje och Östhammar kring besöksnäringen i Roslagen.

det gäller upphandling använder kommunen SKR och Adda, där gemensamma ramavtal tecknas.

Gällande trygghet finns både platssamverkan i centrum och drog- samt våldsförebyggande arbete. Här har kommunen nära samverkan med bland annat Polisen, Citycon och näringsidkare i centrum, Svenska kyrkan, bostadsrättsföreningar, föreningar samt Ungdomsjouren Bellis och Kvinnojouren.

Gällande utländska samarbeten så deltar Österåkers gymnasium i EU-programmet Erasmus+ som är ett internationellt samarbete och utbyte inom utbildning, ungdom och idrott.

Kommunen antar löpande långsiktiga styrdokument, som t.ex. Vision 2040, Miljö- och klimatprogrammet och Policy för hållbart resande, och har på så vis successivt stärkt den politiska samstämmigheten för hållbar utveckling.

Status i Österåkers kommun

Delmål relevanta för Österåker	Beskrivning av nuläget i Österåker och hur kommunen bidrar
17.6 Samarbeta och dela kunskap kring vetenskap, teknik och innovation	Österåkers kommun deltar aktivt i flera typer av samarbeten, varav många handlar om att dela kunskap. Merparten av samarbetena sker på lokal och nationell nivå. Se även mål 4. Genom löpande omvärldsspaning kan kommunen identifiera fler forsknings- och innovationsprojekt för att söka deltagande i dem. En utmaning är att kommunen ibland saknar kapacitet för att ta initiativ och driva olika innovativa samarbetsprojekt.
17.14 Stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling	Detta sker idag främst genom att långsiktiga program och mål med tydliga ambitioner om en hållbar utveckling antas. Begreppet hållbar utveckling är dock ett brett begrepp med stort tolkningsutrymme. Det kan därför ses som ett utvecklingsområde att skapa en ännu starkare politisk samsyn kring vad hållbar utveckling innebär för just Österåkers kommun.
17.16 Stärk det globala partnerskapet för hållbar utveckling	Kommunen deltar i låg utsträckning i olika former av internationella samarbeten/partnerskap.
17.17 Uppmuntra effektiva partnerskap	Näringslivsenheten stöttar det lokala näringslivet, bl.a. genom att förmedla kontakt mellan de lokala företagen och andra kontakter inom kommunen, vilket kan uppmuntra och främja partnerskap inom civilsamhället.

Förslag på nyckeltal

- Andel av befolkningen som har tillgång till bredband inom tätort samt utanför tätort (Post- och telestyrelsen)
- Antalet internationella partnerskap/samarbeten som kommunkoncernen deltar i.

Målkonflikter och synergier

Framsteg på mål 17 har störst direkt främjande effekt på alla övriga globala mål och är därför en viktig accelerator för att få framgång i genomförandet av Agenda 2030. Arbete med dialog och partnerskap bör också stärka kommunens inriktningsmål.

En möjlig målkonflikt är att det potentiellt kan ta tid från den ”ordinarie” verksamheten att skapa nya former av partnerskap, samverkan och att skapa politisk samsyn. Det kan troligen krävas att kommunkoncernen tar några steg utanför den ordinarie verksamheten för att agera spindeln i nätet och skapa plattformar för samverkan, i vissa fall att projektleda olika aktörer i gemensamma projekt. Samtidigt är det troligtvis både kvalitetshöjande och utvecklande, eftersom kommunens verksamhet syftar till att skapa värde för invånarna och ihop med invånarna.

Styrkor, utmaningar och exempel på åtgärder för Österåkers kommun (se bilaga 1)

Avsnitt 6.
- Nulägesanalys

6. Nulägesanalys

6.1 Österåkers integrering av Agenda 2030 utifrån SKR:s metod

SKR konstaterar i sin rapport ”Ledarskap för hållbar utveckling. Agenda 2030 i kommuner och regioner” att Agenda 2030 inte ska hanteras som ett sidospår utan integreras i den övergripande styrningen, i Österåkers fall i mål- och resultatstyrningen. Nedan följer en bedömning av hur långt kommunen kommit enligt SKR:s metod, som följer en klassisk PDCA-cykel (Plan- Do- Check- Act).

Aktiviteter för integrering av Agenda 2030 enligt SKR:s metod	Bedömning av status i Österåkers kommun (GAP)
1. Nulägesanalys	
a) Ta reda på var kommunen befinner sig i förhållande till målen i Agenda 2030. Vilka områden utgör de största utmaningarna?	Uppfyllt. Projekt Hållbarhetsramverk kartlägger detta.
b) Det finns kanske inte nyckeltal som beskriver allt. Involvera fler i analysen – invånare, medarbetare, politiker och andra aktörer för att skapa ett brett kunskapsunderlag.	Delvis uppfyllt. Hållbarhetsramverket har tagit fram förslag på nya nyckeltal för att följa upp hållbarhetsstatus. Dock har inte en dialog med invånare, eller andra aktörer genomförts.
2. Sätt egna mål	
a. Utgå från resultatet i nulägesanalysen.	Delvis uppfyllt. Förslag på prioriteringar av globala mål har tagits fram via hållbarhetsramverket, men slutsatsen utifrån detta är att de globala målen behöver prioriteras på lägre nivå, minst nämndnivå. Beslut om

	metod för att prioritera målen i Agenda 2030 eller koppla befintliga kommunala mål till globala mål har inte fattats.
b. Integrera målen i kommunens ordinarie styrprocesser.	Beror på hur vi tolkar det. Det syns inte hur våra befintliga mål kopplar till målen i Agenda 2030, men kopplingen är i vissa fall tydlig. Se även a).
3. Genomföra/åtgärda	
a. Bestäm vilka delar kommunen har egen rådighet över och vilka delar som ska genomföras i samverkan med andra aktörer.	Delvis uppfyllt. Kommunens rådighet inom olika områden/mål beskrivs i hållbarhetsramverket.
b. Skapa forum för dialog, involvering och medskapande kring Agenda 2030, både internt och externt.	Delvis uppfyllt. Hållbarhetsramverket har inneburit en intern involvering och dialog.
4. Följ upp och redovisa	
a. Följ upp och redovisa utfall och effekter i den ordinarie styrprocessen.	Delvis uppfyllt. Kommunens uppföljning sker inte utifrån Agenda 2030. Däremot följs inriktningsmålen upp (som bidrar till Agenda 2030).
b. Inom områden där vi ser förflyttningar – vilka är de bakomliggande framgångsfaktorerna? Sprid de goda erfarenheterna.	Delvis uppfyllt. Hållbarhetsramverket lyfter goda exempel på hur kommunen arbetar inom olika områden. Likaså lyfts styrkor kopplat till Agenda 2030.

6.2 Inriktningens målens koppling till Agenda 2030

Här analyseras hur Österåkers kommuns sju inriktningsmål kopplar till de globala målen. Syftet är att kartlägga vilka globala mål som inriktningsmålen bidrar till att uppfylla.

I analysen har samtliga 169 delmål i Agenda 2030 skannats mot inriktningsmålen. Att enbart utgå från titeln på ett globalt mål när en koppling ska ske tenderar att vara missvisande och ökar risken för att felaktiga antaganden kring hur kommunens mål de facto kopplar till de globala målen.

Alla delmål i Agenda 2030 har inte *direkt* relevans för kommunkoncernens arbete med hållbar utveckling. Flera riktar sig främst till att höja nivån hos utvecklingsländer eller till högre instanser (nationell styrning).

Projektgruppen har kommit fram till att 85 av de 169 delmålen har relevans för kommunkoncernen. Av totalt 85 relevanta delmål ansågs 35 st. koppla till inriktningsmålen (exkl. inriktningsmål 6 som innefattar samtliga relevanta delmål).

Vid analysen av de globala delmålen koppling till inriktningsmålen framgick det att några av de globala delmålen kopplar till fler än ett inriktningsmål. T.ex. har delmål 4A (Skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer) kopplats till inriktningsmål 3, 5 och 7.

En observation är att inriktningsmålen s formuleringar har potential att innefatta betydligt fler delmål, om enkla justeringar görs i formuleringen. D.v.s. flera inriktningsmål tangerar med globala delmål men saknar tillräcklig tydlighet för att kunna styrka kopplingen. Som ett exempel skulle allt arbete mot inriktningsmål 5 (Österåker ska ha en trygg miljö) kunna beskrivas som socialt hållbarhetsarbete och därför gå att koppla även till inriktningsmål 6. Inriktningsmål 7 (Stark och balanserad tillväxt. Tillväxten ska vara ekologisk, socialt och ekonomiskt hållbar) handlar i huvudsak om att skapa nya bostäder och arbetsplatser. Det förtydligas därefter att tillväxten ska vara hållbar ur samtliga hållbarhetsdimensioners perspektiv, vilket kan tolkas som en upprepning från inriktningsmål 6, som redan har slagit fast att den långsiktiga samhällsutvecklingen i stort ska vara ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar.

Inriktningsmål 6 ”Österåker ska utveckla ett långsiktigt hållbart samhälle där goda förutsättningar ges för människa, miljö och natur att samverka” utmärker sig, då dess formulering antyder att det omfattar **samtliga** globala mål.

6.2.1 Inriktningarna och Agenda 2030

Inriktningsmål 6:

"Österåker ska utveckla ett långsiktigt hållbart samhälle där goda förutsättningar ges för människa, miljö och natur att samverka"

Målets formulering antyder att det omfattar samtliga globala mål.

Antal delmål i Agenda 2030:
169

Antal delmål som kan anses relevanta för Österåkers kommun:
85

Antal delmål som innefattas av inriktningarna (exkl. 6):
35

Globala mål som inte innefattas* i kommunens inriktningsmål (exkl. 6):

Mål 1. Ingen fattigdom

Mål 14. Hav och marina resurser

Mål 17. Genomförande och globala partnerskap

Tungt vägande mål enligt inriktningarna (i inbördes ordning):

*OBS – Det är en tolkningsfråga hur inriktningarna kopplar till Agenda 2030.

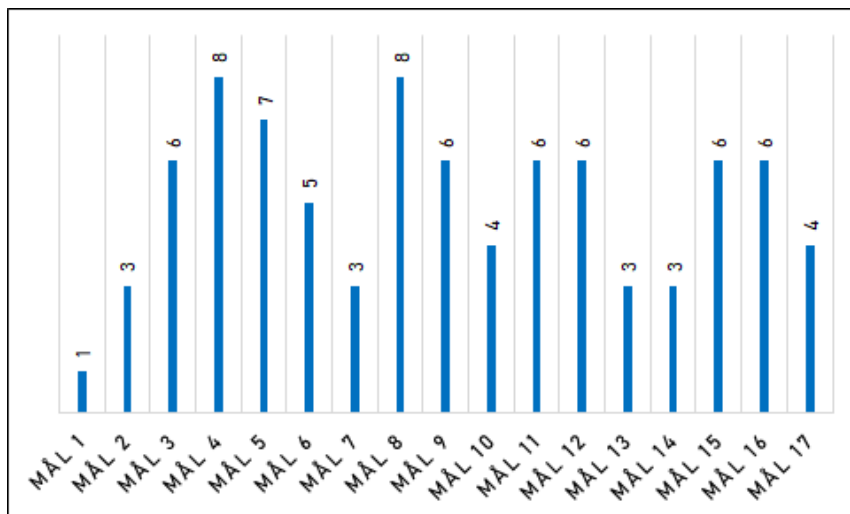

Diagram I. Antal delmål som bedömts vara relevanta för Österåkers kommun fördelat per globalt mål.

Avsnitt 7.

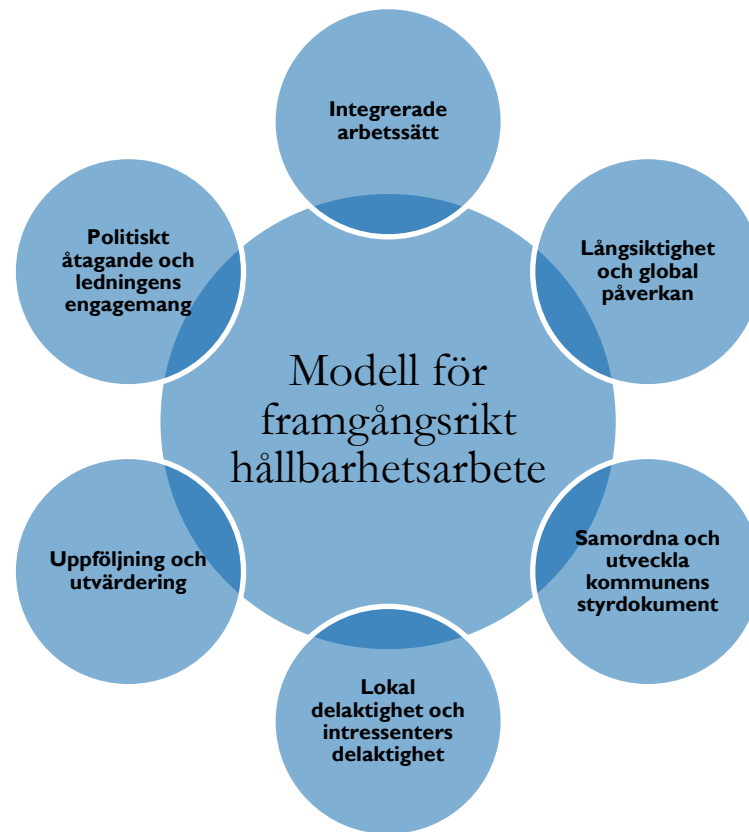
- Samlade slutsatser

7. Samlade slutsatser

För att arbeta vidare med att utveckla hållbarhetsarbetet samlas här slutsatser och förslag på vidare arbete. Dessa slutsatser samlas in under sex komponenter som anses viktiga för ett framgångsrikt hållbarhetsarbete. Modellen är en bearbetning av OECD:s modell för samstämmig politik för hållbar utveckling⁴¹ (se OECD:s modell på sid 28).

⁴¹ . OECD:s Eight Building Blocks of Policy Coherence for Sustainable Development; Policy Coherence for Sustainable Development – Towards Sustainable and Resilient Societies (OECD 2018). Se modellen med översättning till svensk kontext på rapporter.skr.se/ledarskap-for-hallbar-utveckling.html

Figur 1. Förslag på sex åtgärdsområden för hållbarhetsarbetet i Österåkers kommun, utifrån OECD:s modell.

1. Politiskt åtagande och ledningens engagemang

En slutsats från omvärldsbevakningen är att hållbarhetsarbetet blir mest framgångsrikt i kommuner där den politiska ledningen har ett starkt engagemang och tar ledning över hållbarhetsarbetet, eftersom de ser hållbar utveckling som en naturlig del i arbetet med att utveckla kommunen. Österåkers kommun ringar in politiska ambitionsnivåer genom inriktningsmålen, med fokus på trygghet, skola, kvalitativ äldreomsorg, god service, hållbar utveckling, tillväxt och ekonomi i god balans. Kommunen har också tagit sig an hållbarhetsarbetet genom deltagande i Glokala Sverige, Sveriges Ekokommuner, Svenska Cykelstäder m.m. Det finns ett beslut att ta fram en Hållbarhetspolicy som syftar till att beskriva kommunens förhållningssätt till hållbar utveckling. Det nyligen antagna Miljö- och klimatprogram 2030 anger riktningen för det ekologiska hållbarhetsarbetet och det finns även beslut på att ta fram ett s.k. ”socialt program” för trygghet och folkhälsa genom livet.

Förslag på åtgärder:

- Skapa arena för dialog mellan politik, bolag och förvaltning om att utveckla hållbarhetsarbetet. Exempelvis genom ett hållbarhetsutskott, eller att ett befintligt utskott tar denna roll.
- Utredda om och hur en enkel hållbarhetsbedömning inför större politiska beslut kan implementeras. Syftet är att bedöma och reflektera hur beslut påverkar olika hållbarhetsaspekter såsom påverkan på barn och unga, fysisk och psykisk hälsa och klimatet. Checklistan bör baseras på vetenskapliga metoder för att bedöma ekologiska, sociala och långsiktiga ekonomiska värden.

2. Integrerade arbetssätt

Integrera Agenda 2030 i ordinarie styrning

En slutsats från omvärldsanalysen är att arbetet med en hållbar utveckling och Agenda 2030 inte ska hanteras som ett separat projekt. Detta lyfts av exempelvis SKR, regeringen, Glokala Sverige och i ISO-standard för genomförande av Agenda 2030 i kommuner och regioner⁴². Hållbarhetsarbetet behöver vara löpande och systematiskt samt förvaltningsövergripande. Kommunen har störst möjlighet att bidra till de globala målen genom sin ordinarie verksamhet och genom att tydligt integrera hållbarhetsperspektiv i ordinarie styrning. Österåkers kommun har börjat arbetet med att ta sig an Agenda 2030, i och med deltagandet i Glokala Sverige och uppdraget Hållbarhetsramverk. Däremot har det ännu inte tagits beslut om hur Agenda 2030 ska påverka eller synliggöras i verksamheternas löpande arbete på ett systematiserat sätt.

Nya arbetssätt

Eftersom det är ett samhällsmål att skapa en hållbar utveckling så kan man tolka det som att hållbarhetsarbete per definition är integrerat i alla kommunala verksamheter. Samtliga av Österåkers kommunala inriktningsmål bidrar till att utveckla samhället i linje med vad hållbar utveckling innebär utifrån Agenda 2030 och andra vedertagna definitioner. Av nulägesbeskrivningarna framgår att kommunen arbetar med alla globala mål, och inom alla tre dimensioner, även om målet inte är i fokus i kommunens inriktningsmål eller i styrande dokument. Projektgruppen har kommit fram till att alla 17 globala mål och 85 av de 169 delmålen har relevans för kommunkoncernen. Men för att nå en hållbar utveckling behövs nya arbetssätt, samt en förståelse kring vad som inte är hållbart idag. Innovation, nya samverkansformer, långsiktighet och helhetsperspektiv är ledord.

Prioritering av globala mål

De globala målen är integrerade och odelbara, vilket betyder att inget mål kan nås utan framgång inom ett annat. I Glokala Sveriges stödmaterial förordas det att varje verksamhet (exempelvis nämnd) gör en egen bedömning av hur de bäst kan bidra till Agenda 2030. Därför anser projektgruppen att det är olämpligt att prioritera globala målen på en *kommunövergripande nivå*, då kommunens olika

42. SS 854000:2021 Styrning och ledning för hållbar utveckling i kommuner och regioner - Vägledning för genomförandet av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling

verksamheter har olika uppdrag. Om man trots det vill prioritera globala mål för kommunkoncernen kan man fokusera på de mål som är acceleratorer, det vill säga bidrar mest positivt till andra globala mål, eller de mål som gynnas minst av framgång i andra mål.

Principen ”Ingen lämnas utanför”, är en viktig hörnsten för genomförandet av alla globala målen i Agenda 2030. Kommunen arbetar bland annat med detta genom att integrera perspektiven trygghet, tillgänglighet samt barn och unga i allt kommunalt arbete. I samhällsplaneringen arbetar kommunen för att ge alla livschanser, exempelvis genom att ge god tillgång till skola och service i alla delar av kommunen.

Gemensam tolkning av begreppet hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling har varit och är starkt förknippat med den miljömässiga dimensionen. Men i dagsläget kopplas inriktningsmål 6 ”ett långsiktigt hållbart samhälle” till ekologisk hållbarhet, vilket skulle kunna förtydligas i formuleringen. Eftersom det är logiskt att all utveckling i kommunen ska vara hållbar, så skulle hållbar utveckling kunna lämpa sig som ett övergripande ställningstagande eller en form av ”paraply-formulering” som förtydligar att hållbar utveckling innefattas i samtliga kommunala mål.

Förslag på åtgärder:

- Vidare intern dialog för att besluta på vilket sätt Agenda 2030 ska integreras i kommunens ordinarie styrprocesser och arbete, t.ex. i visionen, budget och verksamhetsplan.
- Integrera Agenda 2030 i mål och resultatstyrningen genom att visa kopplingarna mellan Agenda 2030 och inriktningsmålen.
- Förtydliga att inriktningsmål 6 avser den ekologiska hållbarheten och kopplar till Miljö- och klimatprogrammet.
- Utveckla kommunens arbete med att skapa fler livschanser till de människor och grupper som har sämst förutsättningar, och kommunicera det arbete som görs för att visa att man arbetar enligt principen ”Ingen lämnas utanför”.
- Ge nämnderna i uppdrag att konkretisera genomförandet av Agenda 2030 utifrån sina specifika uppdrag. Förvaltningsledningen utser en eller flera nyckelpersoner med särskilt ansvar och mandat inom uttalade ansvarsområden som görs delaktiga i arbetet.
- Prioritera Agenda 2030-målen på nämndnivå.

- Arbeta vidare med att förtydliga kommunens ambitionsnivåer och riktning för ekonomisk hållbarhet. (Ekologisk hållbarhet fördjupas i Miljö- och klimatprogram och social hållbarhet beskrivs i pågående projekt.)

3. Långsiktighet och global påverkan

Långsiktighet handlar om förståelse för att hållbarhetsarbete innebär åtaganden och mål som sträcker sig över längre sikt och kräver beslut som står sig över flera mandatperioder och accepteras över partigränser. Det finns idag långsiktiga mål och ambitionsnivåer som kan kopplas till hållbar utveckling i flera av Österåkers kommuns styrdokument. T.ex.: Österåkers vision 2040, Översiktsplan 2040, Trafikstrategi (2040) och Miljö- och klimatprogram 2030. Kommunens verksamhet har även en global påverkan, inte minst genom konsumtion av produkter som produceras utanför Sveriges gränser. Det är svårt att styra påverkan i långa leveranskedjor, och veta hur stor den totala påverkan blir, men genom att arbeta övergripande med att identifiera problematiska produktgrupper eller tjänster så kan man fokusera på att ställa krav och följa upp där det gör störst skillnad.

Det är en utmaning i samhället att det ofta saknas kunskap för att väga in långsiktiga och komplexa hållbarhetsaspekter när beslut fattas. Det saknas etablerade modeller för att beräkna sociala och ekologiska värden och långsiktiga samhällsekonomiska effekter. Det är lätt att räkna ut vad en insats kostar, men mycket svårare att beräkna långsiktiga kostnader och kostnader i form av andra konsekvenser såsom påverkan på människors hälsa och på miljön. Även framtida risker kan vara svåra att bedöma och ta hänsyn till. En framgångsfaktor för att arbeta med hållbar utveckling på ett långsiktigt och integrerat sätt är att utveckla arbetssätt för att systematiskt överväga kopplingar mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling.

Svårigheten är att kommuners vanliga mål- och resultatstyrning är inriktade på resultatmål som helt ligger inom kommunens rådighet och som av nämnderna ska uppfyllas på kort sikt, gärna på årsbasis. Hållbarhetsmålen i Agenda 2030 är däremot långsiktiga samhällsmål som ligger utanför kommunernas *direkta* rådighet och tangerar att vara visioner snarare än mål. Fördelen med att de globala målen har ett globalt och långsiktigt perspektiv, är att det ger möjlighet att lyfta blicken och analysera hur verksamheterna bidrar inte bara till resultat eller uppdrag utan även hur man påverkar andra delar av kommunen samt samhället i stort.

Förslag på åtgärder:

- Ta fram rutiner som stärker och tydliggör hållbarhetsarbetet, samt implementera dessa. Exempelvis arbeta fram stöd i avvägningar mellan olika hållbarhetsaspekter vid upphandlingar.
- Arbetsätt och kompetenshöjning gällande att använda upphandling och inköp som ett strategiskt verktyg för att nå kommunens hållbarhetsmål. Exempelvis kring att hantera risker i leverantörskedjan och använda Upphandlingsmyndighetens upphandlingskriterier och stödmaterial från Adda Inköpscentral.

4. Lokal delaktighet och intressenters delaktighet**Extern samverkan, medskapande och effektiva partnerskap**

Hållbarhetsarbetet ska omfatta alla kommunens verksamheter men bör fokusera på hållbarhet i det lokala samhället, och med fokus på ett globalt och långsiktigt ansvarstagande. Omvärldsanalysen visar att de globala målen bara kan uppnås genom nya sätt att samarbeta och nya partnerskap. Nämnderna och dess förvaltningar är experter på att leverera inom sina uppdrag och inom sin rådighet, och även att inom dessa uppdrag omvärldsbevaka, skapa samverkan och delta i relevanta nätverk inom sitt område.

Kommunen har olika typer av samverkan med civilsamhället, såsom företagare, myndigheter, frivilligorganisationer, föreningar, invånare med fler, för att bemöta komplexa samhällsutmaningar. Bland annat utmärker sig kommunen genom ett gott samarbete med lokalsamhället i form av föreningsliv och näringsliv. Det finns många forum för samverkan med andra kommuner, samt med länsstyrelsen, regionen och staten som indirekt syftar till genomförandet av Agendan. Det arbetet är positivt och något som kommunen bör bygga vidare på och stärka.

Kommunen har i dagsläget inte någon vänort eller kommunalt partnerskap. Ett internationellt kommunalt partnerskap syftar till ett ömsesidigt och resultatorienterat arbete för att bl.a. stärka demokratin.

Förslag på åtgärder:

- Skapa forum för dialog, involvering och medskapande kring hållbarhet och Agenda 2030, med invånare och andra externa intressenter. Extern dialog kan ske via redan befintliga forum och projekt, samt via de väletablerade kommunala råden.
- Kommunicera kommunens arbete med Agenda 2030. Exempelvis genom att använda de informationskampanjer som Glokala Sverige tagit fram åt kommuner. Titta på idéer att få skapa intresse och bjuda in till dialog i andra projekt och kampanjer, exempelvis informationsskyltar om besöksmål, Hitta ut och Expotrailern – Österåker på Väg.
- Nulägesbeskrivningarna kan med fördel tillvaratas och kommuniceras externt via hemsidan, efter viss tillgänglighetsanpassning (så som att förenkla språket i texten m.m.).
- Samla in och sprid inspirerande goda exempel från invånare, t.ex. i kampanjer såsom ”Minimeringsmästarna” eller ”Hållbara familjer”.
- Kartlägga viktiga samverkansformer och nätverk med andra kommuner, regioner och staten, samt privata aktörer och organisationer som kommunen deltar i och vad dessa syftar till. Utifrån denna bild kan kommunens behov av att involvera intressenter prioriteras och de prioriterade formerna för samverkan utvecklas.
- Ta initiativ till, och utveckla, internationella samarbeten, så som genom ett kommunalt partnerskap.

Medarbetares delaktighet

Hållbarhetsramverket har inneburit en intern involvering och dialog, men det har inte skapats forum för vidare medskapande kring hållbar utveckling. Den interna delaktigheten är av största vikt för att öka samstämmigheten mellan olika politikområden, få syn på målkonflikter och synergier, samt utveckla samverkan, gemensamma arbetssätt och metoder. Det behöver skapas förutsättningar för verksamheten att ställa om, utveckla nya arbetssätt och driva innovation. Kommunen har redan ett pågående utvecklingsarbete med att skapa en innovativ arbetskultur med anställda som medskapare, vilket går hand i hand med behovet att hitta lokalt anpassade och innovativa lösningar för att främja en hållbar utveckling.

För att underlätta genomförandet bör rätt kompetenser finnas att tillgå och anställda ska ha tillräckligt god kunskap om Agenda 2030 och dess innehåll. Det bör ske genom regelbundna utbildningsinsatser för förtroendevalda, förvaltningsledningen och medarbetare. Exempelvis

genom digitala utbildningar, workshops samt övningar och information på exempelvis arbetsplatsträffar (APT). Genom ökad kunskap skapas bättre förutsättningar för att ha förmåga att identifiera hur aktören i sin respektive verksamhet kan bidra till bättre samordning och ökad samstämmighet. En ökad kunskapsnivå om Agenda 2030 i förvaltningen skapar också bättre förutsättningar till ökad dialog mellan myndigheter och med olika samhällsaktörer, liksom för mer effektiva arbetsmetoder.

Kunskapsuppbyggnaden bör fokusera på praktiska verktyg. Det finns en uppsjö av metod-stöd och verktyg framtagna av myndigheter och forskning i syfte att stötta kommuner och regioner att implementera Agenda 2030 och kommuner och regioner delar med sig av sina strategier, analyser, mallar och metoder. Det finns framtaget kommunikationsmaterial om Agenda 2030 digitala utbildningar och filmer från Lokala Sverige att använda.

Förslag på åtgärder för uppfyllnad:

- Organisera för att samordna och driva hållbarhetsarbete förvaltningsövergripande och koncernövergripande. Skapa forum och ge möjlighet att avsätta tid internt i kommunorganisationen för dialog, kunskaps- och erfarenhetsutbyten som bidrar till ett gemensamt lärande.
- Jobba vidare för att förbättra förutsättningarna för att ta tillvara och uppmuntra engagemang i form av idéer och initiativ. Exempelvis genom en digital förslags-låda på intranätet. Förslagen som lämnas in bör hanteras systematiskt, gärna i en hållbarhetsstyrgrupp och återkopplas till initiativtagaren.
- Publicera valda delar av hållbarhetsramverkets nulägesbeskrivningar för kommunens Agenda 2030-arbete på intranätet. Möjliggöra för medarbetare att fördjupa beskrivningarna utifrån sina uppdrag. Nulägesbeskrivningarna kan ligga till grund för interna hållbarhetsutbildningar, när t.ex. anställda ska förstå hur Österåkers kommun bidrar till genomförandet av Agenda 2030.
- Samla in och sprid inspirerande goda exempel från organisationen.
- Ge kort information om kommunens hållbarhetsarbete på APT och ge medarbetare möjlighet att diskutera sin egen delaktighet.
- Skapa introduktionsfilm om hållbarhetsarbetet och Agenda 2030 för nyanställda.

5. Samordna och utveckla kommunens styrdokument

Sökbarhet som ger överblick

Styrdokumenterna innehåller kunskap och strategier som är riktade till flera delar av verksamheten. För att underlätta för chefer och medarbetare att hitta nya styrdokument som man bör ta hänsyn till vid verksamhetsplanering bör det vara lätt att hitta samt skaffa sig en överblick över kommunens styrdokument i olika ämnesområden, hur dokumenten hänger ihop från vision ned till interna rutiner.

Ett sätt att integrera hållbarhetsarbetet är att tydliggöra hur kommunens styrdokument bidrar till hållbarhet och Agenda 2030. En förutsättning för det är att det går lätt att hitta och skaffa överblick över kommunens styrdokument och hur de kopplar till vision och andra övergripande mål.

Förslag på åtgärder för uppfyllnad:

- Skapa ett tydligt och lättnavigerat söksystem för styrdokumenterna på hemsidan och intranätet, för att underlätta att hitta och få överblick över antagna styrdokument samt redan antagna mål och ambitioner.
 - Skapa sökbarhet på styrdokument utifrån metadata för dokumentet exempelvis nämnd, ämnesområde och datum. Här kan man titta på områdesindelningen som gjorts i kartläggningen av styrdokument i ramverket.
 - Undersök om söksystemet kan skicka ut påminnelse till ansvarig om att ett styrdokument ska aktualitetsprövas.
- Påbörja ett projekt för att styra styrdokument och implementera gemensamma rutiner och mallar, med syfte att få in nya styrdokument i sökbarheten. Projektet bör involvera flera delar av verksamheten såsom kommunikation, kommunkansliet och ledningsstöd.
 - Ta fram metodstöd för att upptäcka och hantera målkonflikter.

- Ta fram mallar och rutiner som anger att och hur nya styrdokument ska relateras till redan antagna mål i andra styrdokument, samt nationella och regionala strategier.

6. Uppföljning och utvärdering

Eftersom de globala målen i Agenda 2030 är etablerade och välkända är de bra att använda för att beskriva och kommunicera hållbar utveckling. Österåkers kommun har ännu inte någon fokuserad hållbarhetsuppföljning kopplad till Agenda 2030. Däremot implementeras arbete inklusive uppföljning och analys av den ekologiska hållbarheten, genom Miljö- och klimatprogram 2030.

Det finns en stor utmaning för alla kommuner i att utveckla uppföljningen så att den blir mer rättvisande. Det vill säga att utveckla kvantitativa mätbara indikatorer för hållbarhet som visar reell effekt av genomförda aktiviteter. Det förutsätter att det finns mål och mätbara indikatorer för hållbar utveckling som är integrerade i det ordinarie uppföljningssystemet.

Det är en fördel att det finns kommungemensamma nyckeltal för Agenda 2030 i Kolada. Samtidigt säger dessa nyckeltal eller jämförelsen mot andra kommuner inte alltid så mycket om kommunens status eller uppfyllelse av de globala målen. Det är inte givet att ”röda” nyckeltal behöver åtgärdas, eller för den delen att ”gröna” nyckeltal betyder att det globala målet är uppnått. Innan man drar slutsatser kring nyckeltalen i Kolada behövs alltså djupare analys av förutsättningarna, metoden och vad som faktiskt mäts i nyckeltalet. Sedan ska man bestämma vilken ambitionsnivå kommunen vill ha och beskriva hur stor rådighet kommunen har att påverka utfallet.

För flera globala mål finns det i nulägesbeskrivningarna förslag på nyckeltal att använda sig av för mätbar uppföljning, utöver de som Kolada tar fram. Kommunen har också fler nyckeltal för att följa upp kommunala mål, som skulle kunna taggas mot globala mål för att visa en mer rättvisande bild än vad Koladas indikatorer ger.

Förslag på åtgärder för uppfyllnad:

- Ta beslut om kommunen ska ta fram en hållbarhetsredovisning och på vilket sätt kommunen ska fortsätta att följa upp status och arbete med Agenda 2030-målen.
- Arbeta fram lämpliga och relevanta indikatorer för hållbarhet. Exempelvis genom deltagande i Helsingborgs utvecklingsprojekt för att mäta livskvalitet hösten 2022.
- Skapa ett forum för övergripande uppföljning och analys av kommunens hållbarhetsarbete.

7.1 Projektets måluppfyllelse

Nedan anges de ursprungliga projektmålen för hållbarhetsramverket och hur dessa mål har uppfyllts. Det övergripande syftet med hållbarhetsramverket var att effektivisera och förstärka arbetet med hållbar utveckling i Österåkers kommun. Utöver dessa mål har projektet även haft som mål att kartlägga kommunens styrdokument samt nuläget avseende Agenda 2030 i syfte att samordna arbetet med Agenda 2030 i kommunkoncernen.

Ge en överblick av antagna mål och riktlinjer

I sammanställningen över vilka av kommunens strategiska styrdokument som (starkast) kopplas till respektive globalt mål ges en överblick över vilka styrdokument som innehåller mål, samt syfte och innehåll i respektive styrdokument. Se bilaga 2. Genom detta material fås därför en överblick över antagna mål och riktlinjer i kommunens styrdokument.

Ge en överblick av befintliga styrdokument

De styrdokument som kopplas till respektive globalt mål anges i bilaga 2. Det finns även ett internt underlag i form av en Excel-sammanställning av alla strategiska styrdokument. Båda dessa material kommer snabbt att bli inaktuella i takt med att nya styrdokument tas fram och gamla ersätts. Projektets slutsats är att det mest effektiva vore att göra alla styrdokument sökbara på kommunens hemsida och möjliggöra att kategorisera dem för att ytterligare förbättra sökbarheten. Dessutom behöver nya rutiner tas fram så att även nya styrdokument blir sökbara.

Kartlägga målkonflikter

Målkonflikter för genomförande av de 17 globala målen finns i nulägesbeskrivningarna. Det finns flera målkonflikter som är viktiga att känna till och ta hänsyn till när man vidtar åtgärder.

Kartlägga möjliga synergier mellan olika mål och ge förutsättningar att samordna hållbarhetsarbetet

Synergierna mellan målen lyfts ihop med målkonflikterna i nulägesbeskrivningarna. Kunskapen om både konflikter och synergier ger förutsättningar för att samordna och väga olika hållbarhetsåtgärder mot varandra.

Underlätta uppdateringar av mål och styrdokument

En av projektets slutsatser är att det behövs nya rutiner för när styrdokument tas fram som inkluderar att ansvarig, datum för uppdatering och giltighetstid framgår. En sökfunktion med filtrering på hemsidan skulle underlätta att få överblick över när dokumenten antagits och när de utgår eller behöver aktualitetsprövas. Ett förslag på rutin är att det utses en ansvarig som årligen ser över styrdokumentens aktualitet och meddelar dokumentansvarig.

Underlätta målstyrning, uppföljning och kvalitet

Målstyrning via styrdokument kan underlättas genom att implementera tydliga rutiner för framtagande av nya styrdokument. Det vill säga att man tittar på ambitioner och mål i andra styrdokument samt i kommunens övergripande mål.

I kartläggningen framgår det att det finns få mätbara mål i kommunens styrdokument. Det är vanligare med riktlinjer och kunskapsunderlag. Det finns sällan en uttryckt metod för hur, när och av vem ett styrdokument ska följas upp. Därav har kommunens styrdokument oftast inte en tydlig koppling till kommunens mål- och resultatstyrning.

Avsnitt 8.
- Bilagor

8. Bilagor

Bilaga 1. Styrkor, utmaningar och åtgärdsförslag per globalt mål

Bilaga 2. Styrdokument per globalt mål